

statistische studiën

nummer 77

1986

NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK

MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN

KONINKRIJK BELGIE

D / 1986 / 0496 / 2

KONINKRIJK BELGIE
MINISTERIE VAN
ECONOMISCHE ZAKEN

NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK

STATISTISCHE STUDIËN

NUMMER 77

1986

VERKRIJGBAAR BIJ HET NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK

Leuvenseweg, 44 - 1000 Brussel

Rubenslei, 2 - 2000 Antwerpen

Coupure rechts, 620 - 9000 Gent

Prijs voor dit nummer: België: 150 F

Buitenland: 200 BF

Postrekeningnr. 000-2005886-23 van het N.I.S., Leuvenseweg, 44, 1000 Brussel

INHOUDSOPGAVE

Is er nog toekomst voor de volkstelling?

Inleiding	3
1. De volkstelling als observatiemethode	3
1.1. Kenmerken	3
1.2. Bruikbaarheid van de resultaten	4
2. Historiek van de volkstellingen in België	6
2.1. Periodiciteit	7
2.2. Techniek	7
2.3. Inhoud	8
3. De volks- en woningtelling 1981	12
3.1. Wettelijke basis	12
3.2. Doelstellingen	13
3.3. Methodologische opties	13
3.4. Verloop van de telling	14
3.5. Verwerking van de gegevens en publikatie van de bevolkingscijfers	14
4. Is er nog een toekomst voor de volkstelling?	15
4.1. Een probleem met vele facetten	15
4.2. Het Rijksregister van de natuurlijke personen	16
4.3. Het opzetten van een «micro-census»	19
4.4. Een voorstel tot besluit	20
Selektieve bibliografie	22

De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1984

1. Algemene beschouwingen	23
2. Waardeverloop in werkelijke prijzen	24
3. Waardeverloop in constante prijzen	27
4. Verloop van de gemiddelde waarden	28
5. Indeling naar goederenafdeling	31
6. Geografische uitsplitsing	35
7. De handelsbalans	39
7.1. De handelsbalans in 1984	39
7.2. Verloop van de handelsbalans: 1970-1984	40
7.3. Geografische spreiding van de handelsbalans in 1984	43

Het reproduceren van de inhoud van deze publikatie is niet toegestaan, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Het gebruiken van de inhoud van deze publikatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Is er nog toekomst voor de volkstelling?

H. Larmuseau

H. Van der Haegen

W. Van Waelvelde

D. Veys

INLEIDING

Elke overheid verzamelt sinds mensenheugenis gegevens over de inwoners, om alle gepaste beleidsmaatregelen te kunnen nemen.

Volkstellingen zijn, in dat verband, reeds lange tijd bekend. Zij vormden de basis voor het aanleggen van bevolkingsregisters en op deze wijze legden ze de grondslagen voor iedere andere enquête. Waar deze volkstellingen aanvankelijk slechts incidenteel en éénmalig plaats hadden, zijn ze in de ontwikkeling ervan uitgegroeid tot regelmatige verrichtingen. Zij zijn onmisbare instrumenten geworden bij het nemen van de gewenste beleidsbeslissingen.

Hoe de ontwikkeling van de volkstellingen in ons land verliep en welke vragen en perspectieven er daaromtrent geformuleerd kunnen worden, wordt in deze bijdrage uiteengezet. Een eerste gedeelte geeft, na een nadere omschrijving van dit waarnemingsinstrument, een schets van de historische evolutie ervan in België. Daarna wordt, uitgaande van de gegevens uit de laatste volkstelling van 1981, de verscheidenheid aan mogelijkheden onderzocht tot het opzetten van wetenschappelijk onderzoek.

In een tweede gedeelte worden alternatieven ten opzichte van de «traditionele» volkstelling voorgesteld, en wordt er beschreven hoe deze complementair aan elkaar en aan andere observatiekanalen, voldoende data kunnen opleveren voor de overheid en het onderzoek.

1. DE VOLKSTELLING ALS OBSERVATIEMETHODE

Volkstellingen zijn in beginsel volledige tellingen, die over de stand van de bevolking de benodigde bevolkingsstatistieken leveren. Als bron van statistische gegevens wordt de volkstelling een grote betekenis toegewezen voor het zich steeds maar uitbrei-

dende sociale onderzoek. Verschillende kenmerken van dit observatie-instrument maken het mogelijk om nauwkeurige inlichtingen te verkrijgen in verband met algemene en bijzondere problemen.

1.1. Kenmerken

Verschillende bijzondere kenmerken spelen bij het volkstellingsgebeuren een rol. Daarbij zijn vijf concrete karakteristieken te vernoemen: het individueel tellen, het universeel aspect binnen een bepaald territorium, het simultaan tijdstip, de periodiciteit en het overheidsinitiatief.

1.1.1. *Het individueel tellen*

Alle personen worden afzonderlijk maar via het huishouden waartoe men behoort, ondervraagd, om hun eigen karakteristieken te kennen. Waar men vroeger nog algemeen het principe van de kollektieve enquête toepaste, wordt deze techniek alleen nog aangewend om het aspect «huishouden» te benaderen. Daar noteert men het aantal gezinsleden als geheel.

De waarnemingseenheid is echter voor het grootste gedeelte het individu zelf. Dit in hoofdzaak voor de grotere duidelijkheid in de beantwoording, doch ook omdat men met deze soort gegevens de analyses nauwkeuriger kan doorvoeren, vooral die welke erop gericht zijn verbanden te zoeken als een eventueel begin van verklaring.

1.1.2. *Het universeel niveau*

Bij elke volkstelling wil men iedereen op gelijke wijze behandelen. Daarom moet elke persoon in een bepaald territorium geteld kunnen worden. De betrokkenen zijn dan degenen die op het ogenblik van de telling in de bestudeerde regio verblijven. De

facto worden geteld alle burgers (met nationaliteit van het land en vreemdelingen) die er hun gewone verblijfplaats hebben. Welke personen er geteld worden moet steeds uitdrukkelijk vermeld worden. De afbakening van het grondgebied hangt meestal af van een staatkundige ordening.

1.1.3. *Het simultaan tijdstip*

De volkstelling probeert een sluitend statistisch beeld te geven van de bevolkingsaantallen. Daartoe wordt alles gecentraliseerd op één bepaald tijdstip, wat later dan als referentiepunt in de tijd zal gehanteerd worden. De organisatie van dergelijk gebeuren kan echter nooit bereiken dat iedereen tegelijkertijd gekontakteerd wordt. Daartoe herplaatst men de bevraging naar dat éne moment toe, om zoveel mogelijk vergissingen door weglating of dubbele telling te vermijden.

Successieve tellingen zouden zoveel ondertussen opgetreden wijzigingen kunnen noteren, dat de vergelijkbaarheid in het gedrang komt.

De vragen die betrekking hebben op gebeurtenissen uit een vroegere periode, zoals bvb. die over de recent gerealiseerde vruchtbaarheid, worden ook steeds gesteld voor de periode, eindigend op het moment van de telling.

1.1.4. *De periodiciteit*

Volkstellingen moeten geregeld georganiseerd worden, met een beperkte tijdsperiode tussenin. De vergelijking van de resultaten is aldus verzekerd volgens een bepaald ritme. De analyse van voorbije gebeurtenissen is relevant voor de beoordeling van de huidige toestand, maar vormt ook de basis voor trendberekeningen over de toekomstige ontwikkelingen.

Permanente tellingen zullen in de toekomst meer en meer gerealiseerd kunnen worden als de registers met individuele gegevens doorlopend toegankelijk zijn via de systemen van automatische gegevensverwerking.

1.1.5. *Het overheidsinitiatief*

Een volkstelling organiseren is bij uitstek een taak van de overheid van de betrokken bevolking, niet alleen omwille van de administratieve doelstel-

ling, maar ook omdat de verantwoordelijken geen valabel beleid kunnen opbouwen zonder akkurate en recente gegevens. Een actieve samenwerking met de lokale besturen is daarbij gewenst, des te meer omdat zij ook gebruikers zijn van de verkregen informatie. De betaalbaarheid van dergelijk initiatief blijft hierbij een struikelsteen, maar de discussie hierover moet geplaatst worden in het licht van het groot belang van deze aangelegenheid. Ook de vraagstelling zelf kan maar ten volle uitgewerkt worden als een wettelijke basis voorhanden is. Deze wetgeving stelt de gemeenschap in staat — via haar vertegenwoordiging — om het initiatief ertoe te nemen en de uitvoering van de telling te volgen.

De praktische organisatie berust dan ook meestal bij een nationaal of algemeen statistisch bureau, dat de voorgeschreven procedures moet volgen. De bescherming van de privé-levenssfeer van de individuele respondenten staat hierbij centraal, naast de noodzaak tot het verkrijgen van akkuraat basismateriaal. Beide doelstellingen worden evenwichtig nagestreefd.

1.2. **Bruikbaarheid van de resultaten**

Het opzetten van een sociale analyse, of meer in het algemeen, het ondernemen van sociaal-wetenschappelijk onderzoek, is steeds gericht op een nauwkeuriger inzicht in het menselijke handelen. De verscheidene componenten erin, o.a. de psychologische, de sociale of de economisch bepaalde, kunnen samengebracht een betere verklaring geven. Het is daarbij steeds de bedoeling te komen tot een goede voorspelling en controle. De verwerving van gestructureerde informatie door middel van kwalitatief hoogstaand materiaal is in dit proces van het grootste belang.

De rijkste bron met bruikbaar materiaal voor de studie van sociale en economische themata is de volkstelling. Als steeds herhaald en weerkerend observatiemoment biedt de volkstelling gaandeweg meer gegevens. De kwaliteit is daarbij steeds beter geworden en de gebruikte karakteristieken werden steeds verfijnder (bv. de geografische indelingen, met name tot op het niveau van buurten).

Toch zijn er in het algemeen twee belangrijke beperkingen aan te wijzen. Enerzijds is er het feit dat de aard en de structuur van een telling eerst en vooral bepaald is door de administratieve realiteit, veel meer dan door theoretische beschouwingen en bekommernissen.

Anderzijds is er de moeilijkheid dat, eens de gegevens verzameld zijn, deze niet steeds analyseerbaar zijn in de gewenste vorm. Vanuit de methodologische hoek kunnen er een drietal mogelijkheden aangewezen worden rond het gebruik van de gegevens uit de volkstelling voor het opzetten van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. De mogelijkheid tot het identificeren van sociale tendensen vanuit de censusgegevens, samen met de diagnosemogelijkheid en de prediktiekracht van deze resultaten worden hierna besproken.

1.2.1. *De identifikatie van sociale trends*

Op basis van de vele sociale, economische en demografische basiskennmerken die men tijdens een volkstelling verzamelt, kunnen een aantal tendensen in de kijker gesteld worden. De tijds- en ruimtelijke bepaaldheid van de tellingen maken het mogelijk verregaande vergelijkingen uit te werken.

De vele demografische indices rond de bevolkingsopbouw (dependentie, seniliteit, mediaanleeftijd, enz...) naast de complexer samengestelde waarden (waarbij de demografische component o.a. verbonden wordt met economische factoren van werkgelegenheid e.d.m.) zijn welbekend.

De tendensen die men eruit kan detecteren houden bruikbare aanwijzingen in voor beleidsgerichte onderzoekingen. Toch zijn deze inductief opgebouwde metingen qua inhoud dikwijls te arm om te kunnen dienen voor verdergaand sociaal onderzoek. Deze beperktheid is tweërlei van aard.

Eenzijds is er het gebrek aan duidelijkheid wat het operationeel maken van de gebruikte begrippen betreft, anderzijds is er het manifeste gebrek aan gegevens van zodra men specifieke deel- en doelpopulaties wil bestuderen.

De noodzakelijke koïncidentie die er moet bestaan tussen de theoretische concepten en de operationele manifestatie ervan, is bij de volkstellingssituatie beperkt aanwezig. Dit komt duidelijk naar voren als men een geheel van attitudes en levensgewoonten wil gaan bestuderen in een totale populatie en in beperkte delen ervan.

In het algemeen kan men stellen dat de overgang tussen de gehanteerde demografische categorieën en de sociale groepen eerder moeilijk is. De unidimensionaliteit van de gehanteerde toegangen in de volkstelling, veroorzaakt beperkingen op dit vlak. De

multidimensionele aandacht die men bij elk uitgebreid sociaal-wetenschappelijk onderzoek moet hanteren wordt slechts zeer ten dele mogelijk gemaakt op basis van de gegevens uit de volkstellingen.

Het tweede type van beperking in deze gegevensstroom bestaat erin dat voor vele sociaal relevant geworden deel- en doelgroepen gerichte informatie ontbreekt. De meting van de specifieke noden en behoeften van sommige deelbevolkingen kan slechts beperkt doorgevoerd worden. De internationaal bekende voorstellen tot het opbouwen van een geïntegreerd systeem van gegevensreeksen inzake sociale realiteiten, kunnen wellicht beter beantwoorden aan de reële nood tot exacte informatie.

De verantwoordelijkheden voor de volkstellingen kunnen dus wel de zeer belangrijke reeksen cijfers over een aantal items blijven verdedigen. Daarnaast zou men echter de geciteerde beperkingen moeten kunnen aanvullen opdat de rijkdom van de aanwezige beschikbare informatie ten volle aan bod zou kunnen komen.

1.2.2. *De diagnose van sociale trends*

De sociale wetenschap poogt steeds het stuk bestudeerde sociale realiteit als een geheel te «Verstehen», wat betekent dat men ze kan uitleggen en verstaan. De sociale en economische realiteit kan slechts ten volle wetenschappelijk onderzocht worden als men doorheen de veelheid van de beschikbare informatie de structurele onderbouw voor ogen blijft houden. Dit gebrek aan perspectief in de aanwezige gegevensstroom is, met betrekking tot het besproken observatieinstrument, duidelijk. Het is immers niet vanzelfsprekend dat men na allerlei eenvoudige of complexere bewerkingen van de basisgegevens kan komen tot een volledig inzicht in de sociale werkelijkheid. Empirisch vaststelbare toestanden en veranderingen die men slechts op een aggregaatsniveau kan analyseren — wat het geval is voor het grootste gedeelte van de volkstellingsresultaten — houden namelijk het reële gevaar in dat men een zgn. «ecological fallacy» kent. Het feit dat men individuele kenmerken in clusters van respondenten groepeerde, geeft niet noodzakelijk hetzelfde resultaat als het hanteren van geografische beperkte clusters met resultaten van deze gehelen.

Naast de reeds vermelde beperkingen in de diagnose is er ook de tijdsbepaaldheid van de census. De statische kenmerken kunnen echter doorbroken worden door een aantal tellingen onderling te verge-

lijken, door verscheidene deelgroepen ten opzichte van elkaar te plaatsen, e.d.m. Deze mogelijkheden houden echter wel het gevaar in van onechte vergelijkingen omdat de opzet van de verscheidene bevragingen ondertussen gewijzigd werd en de vergelijkbaarheid aldus kleiner werd. Men moet immers voor volledige longitudinale vergelijkingen hieraan aangepaste observatiemethoden gebruiken.

Samenvattend kan men stellen dat de grote massa aanwezige gegevens niet noodzakelijk noch vanzelfsprekend leidt tot een verklarend moment. In elk sociaal-wetenschappelijk onderzoek blijven alle voorafgaande fasen noodzakelijk, met name het aflijnen van het bijzondere belangstellingspunt, de confrontatie van de gekozen doelstelling met de aanwezige gegevens en de vorm waarin die bereikbaar gesteld worden.

1.2.3. *De prediktiekracht rond sociale trends*

Elke wetenschappelijke benadering wil komen tot een inzichtverwerving, samen met een prediktie-moment en de controle bij de uitvoering ervan. Vergeleken met de natuurwetenschappen zijn de sociale wetenschappen er veel minder in geslaagd om tot reële predikties te komen. Moeilijkheden rond de meetbaarheid, de operationalisering van de gehanteerde concepten, e.d.m. zijn inherent aan de sociale werkelijkheid.

De kunde die de wetenschapper zelf in handen heeft en al dan niet handig weet te richten en te gebruiken laat hem toe o.a. op basis van de rijkdom van de volkstellingsresultaten, toch reeds veel te bereiken. De totale prediktie-mogelijkheid blijft echter nog verafgelegen.

1.2.4. *Ter besluit*

In het algemeen kan men stellen dat de volkstelling als sociaal-wetenschappelijk observatie-instrument een bijzonder rijke oogst geeft aan bruikbaar materiaal. Vele sociaal-ekonomische thema's kunnen op basis van die informatie bestudeerd worden. De beperkingen zijn daarnaast echter zeer reëel, wat vooral inhoudt dat de veelheid van de verzamelde gegevens niet noodzakelijkerwijze de mogelijkheid biedt tot het verwerven van een inzicht in de sociale realiteit. Doelgerichte enquêtes opzetten zal dan ook dikwijls resulteren tot direkter bruikbare en aanvullende gegevens.

2. **HISTORIEK VAN DE VOLKSTELLINGEN IN BELGIË**

De volkstellingen zijn de voornaamste bronnen voor de kennis van de stand van de bevolking. Zij werden reeds ingericht in de vroegste eeuwen van onze beschaving, maar hadden in de Oudheid vooral militaire of fiscale doeleinden. De Romeinse veldheer Julius Cesar had reeds ramingen laten opstellen over het aantal weerbare mannen dat het toenmalige België kon opleveren. Historici konden hieruit afleiden dat de bevolking van onze gewesten, te dien tijde, tussen de 700.000 en één miljoen mensen bedroeg.

In de Middeleeuwen en tijdens de Boergondische en Spaanse periode werden, voor sommige steden en streken, tellingen gehouden van het aantal huishoudens (o.a. voor Brabant in 1435 en 1526). Later, vanaf de 17e eeuw, werd, ingevolge het Concilie van Trente in 1563, de geestelijkheid belast met het houden van parochieregisters. In deze registers moesten het aantal dopen, huwelijken en overlijdens genoteerd worden. Zij zijn de meest betrouwbare documenten voor het ramen van onze bevolking in de 17^e en de 18^e eeuw.

Met de bezetting van ons land door Frankrijk werd aan de gemeentebesturen, vanaf 1796, de verplichting opgelegd tot het houden van registers van de burgerlijke stand. Tijdens de beginperiode 1796-1803 zijn de registers zeer slecht opgesteld. Vele plattelandsbewoners weigerden geboorten, huwelijken of overlijdens te laten registreren. De Franse bezetters organiseerden o.a. de zogenaamde telling van het jaar IV (1795-1796). Er werden, per gemeente, nominatieve lijsten opgesteld, waarin de inwoners werden gerangschikt per huishouden, met vermelding van geslacht, leeftijd, beroep. De kinderen, jonger dan 12 jaar, werden niet nominatief maar alleen in aantal vermeld. Deze dokumentatie, hoewel soms onvolledig, is voor vele gemeenten, nog beschikbaar in de Rijksarchieven. Zij bevat belangrijke gegevens over de demografische, ekonomische en sociale situatie van onze gewesten op het einde van het Ancien Régime.

De eerste werkelijke «Volkstellingen» werden ingericht vanaf het begin van de 19e eeuw. Vóór de Belgische Onafhankelijkheid in 1830 kunnen er vijf worden vermeld, nl. in 1801, 1806, 1811, 1816 en vooral 1829, de meest volledige. Deze tellingen leverden meestal slechts globale bevolkingcijfers op. De gegevens ingezameld door de vijf genoemde tellingen werden samengevat in een studie van Adolphe

Quetelet; «Sur les anciens recensements de la population belge», verschenen in het Bulletin de la Commission centrale de Statistique (tome III).

Na de onafhankelijkheid van België in 1830, moest de eerste volkstelling normaal plaats vinden in 1839 (10 jaar na de telling van 1829). Zij werd echter afgelast. Onder impuls van A. Quetelet (Voorzitter van de Centrale Kommissie voor de Statistiek vanaf 1841) werd door de stad Brussel een proeftelling georganiseerd op 15 maart 1842. Quetelet publiceerde de resultaten van deze telling in het «Bulletin de la Commission centrale de Statistique» (tome 1) en bereidde een algemene volkstelling voor die tenslotte zou plaats hebben op 15 oktober 1846. Zij werd zeer zorgvuldig uitgevoerd en werd beschouwd als een methodologisch voorbeeld voor de andere Europese landen. Bovendien zou zij aan de oorsprong liggen van een grondige hernieuwing van de bevolkingsregisters in de gemeenten. Deze hernieuwing kon echter, wegens juridische moeilijkheden, niet onmiddellijk doorgaan. Pas na de telling van 1856, werden de bevolkingsregisters definitief heringericht. De geschiedenis van de Belgische volkstellingen sedert 1846 is zeer grondig uiteengezet in het eerste boekdeel over de Volkstelling van 31 december 1947.

Alvorens over de techniek en de inhoud van deze tellingen te handelen, moeten we verwijzen naar de ontwikkeling van de courante demografische statistieken, die als het ware de verlengstukken zijn van de volkstellingen.

Het Franse tijdvak bracht in ons land de invoering mee van de registers van de burgerlijke stand. Voortaan werden geboorten, huwelijken, overlijdens officieel door de gemeentebesturen genoteerd in wettelijke akten. Voor de toekomst zouden zij een bron vormen voor het opstellen van degelijke statistieken in verband met de loop van de bevolking.

Quetelet en de Centrale Kommissie voor de Statistiek hebben hierbij een belangrijke rol gespeeld. Bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken werd een Bureau voor algemene Statistiek opgericht. Geregeld verschenen publikaties over de bevolking. Vanaf 1841 verscheen jaarlijks een boekdeel onder de titel: «Statistique de la Belgique. Population. Mouvement de l'état civil». Geleidelijk werden tevens heel wat verbeteringen gebracht aan de courante demografische statistieken. In 1851 verscheen de eerste statistiek over de doodsoorzaken, in 1856 werden meer nauwkeurige gegevens bezorgd over de migraties, enz. Uitgebreide demografische overzichten werden

samen met andere statistieken opgenomen in een historische reeks: Exposé de la situation du Royaume. Deze lijvige boekdelen vormen de rijkste statistische bronnen voor de demografische, economische en sociale geschiedenis van de 19e eeuw.

Vanaf 1939, en vooral na 1945, werden geleidelijk individuele telformulieren per geboorte, overlijden, huwelijk, echtscheiding, enz. ingevoerd. In het licht van de ontwikkeling van de courante demografische statistieken moeten we de geschiedenis van de volkstellingen beschouwen.

2.1. Periodiciteit

De eerste Belgische volkstelling, samen met een telling van landbouw en nijverheid, had plaats, zoals gezegd op 15 oktober 1846. De volgende werden georganiseerd in 1856, 1866, 1876 (slechts een eenvoudige telling van het aantal inwoners), daarna in 1880 (met tevens de beslissing om de tien jaar op een tientalig jaartal te tellen), in 1890, 1900, 1910, 1920, 1930, daarna in 1947 (wegens het wegvallen van de telling in 1940 door oorlogsomstandigheden), 1961 (de telling van 1960 moest, wegens politieke moeilijkheden worden afgelast), 1970 en laatst op 1 maart 1981.

2.2. Techniek

Vermelden we vooraf dat, vanaf het begin, alle tellingen werden uitgevoerd door bemiddeling van de gemeentebesturen (steeds met het oog op de herziening van de bevolkingsregisters) die gemeentelijke tellers aanstelden.

De tellingen gingen meestal gepaard met een telling van landbouw, handel en nijverheid, van de gebouwen en woningen. Vanaf 1890 werd de landbouwtelling losgekoppeld van de volkstelling. Handel en nijverheid bleef met de volkstelling verbonden omdat deze laatste het beste middel was om de bedrijfshoofden te ontdekken aan wie de telformulieren voor handel en nijverheid konden bezorgd worden. Alleen bij de laatste telling van 1981 is dat niet meer het geval geweest, omdat thans de gegevens over handel en nijverheid op een andere wijze kunnen ingezameld worden.

De eerste tellingen werden uitsluitend met behulp van kollektieve gezinsformulieren uitgevoerd. Slechts vanaf 1880 werden eveneens individuele telformulieren gebruikt, wat een betere verwerking

de gegevens mogelijk maakte. In 1846 en 1856 waren de formulieren ééntalig naar gelang van de streek (behalve in Brussel). Daarna waren ze tweetalig tot en met 1947, daarna opnieuw ééntalig. Aanvankelijk, en dit vanaf 1846 tot en met 1910, was de bewerking van de gegevens gedecentraliseerd, d.w.z. de gemeente- en provinciebesturen stelden zelf de samenvattende tabellen op voor hun respectievelijk gebied. Een centraal bureau bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken zorgde voor de controle en de publikatie. Aanvankelijk had de Centrale Commissie voor de Statistiek (voorzitter Quetelet) een belangrijke rol bij de analyse en de publikatie van de gegevens.

Vanaf 1920 werd de bewerking gedeeltelijk gecentraliseerd. Een Amerikaan, Hollerith, had, ten behoeve van de volkstelling in de V.S.A. de ponskaarten en de statistiekmachines uitgevonden (perfoereer-, verificeer-, en sorteermachines). Deze mechanisatie bleek nochtans geen succes te zijn en nog heel wat bewerkingen dienden achteraf met de hand te worden uitgevoerd.

Een verbeterde mechanografische bewerking werd geleidelijk toegepast in 1930, 1947 en 1961. Vanaf 1970 werd voor het eerst de computer ingeschakeld. De codering werd door middel van video-apparatuur, rechtstreeks ingevoerd op magneetband en gecontroleerd door de computer naar haar waarschijnlijkheid. Zij kon dan ook onmiddellijk verbeterd worden, zodat de controles achteraf konden wegvallen of verminderen in aantal. Voor ontbrekende inlichtingen werden verscheidene automatische correctieprogramma's ingeschakeld.

Als alle gegevens op korrekte wijze ingevoerd waren en de programmatie van de tabellen gereed was, konden theoretisch in een minimum van tijd, alle tabellen per gemeente, provincie, gewest en voor het Rijk worden opgesteld.

Terwijl in 1961 ongeveer een 70-tal verschillende tabellen werden uitgewerkt, konden in 1970 meer dan 150 tabellen beschikbaar worden gesteld, waarvan het merendeel eveneens per gemeente en bovendien nog een aantal per statistische sectoren (buurten) van gemeenten. In 1981 is dat aantal nog toegenomen.

2.3. Inhoud

Het is duidelijk dat de statistische betekenis en de informatieve waarde van een telling bepaald wordt

door het aantal en de aard van de gegevens die worden opgeleverd.

Vermelden we hierbij dat bij de voorbereiding van alle tellingen de Centrale Commissie voor de Statistiek en, sedert 1946, de Hoge Raad voor de Statistiek, advies verstrekte. In vele gevallen werd dit advies gevolgd door de regering, maar om politieke redenen werd er soms wel van afgeweken.

Gebruikers van de statistiek hebben steeds aangedrongen op een maximum aan inlichtingen. Steeds moest er echter afgeremd worden om de vraagstelling binnen de technische mogelijkheden van een algemene volkstelling te houden. Tenslotte moeten we, in verband met de inhoud maar ook soms met de techniek van de tellingen, de betekenis en de weerslag vermelden van de aanbevelingen van de Statistische Bureaus van de U.N.O. en de Europese Gemeenschap.

De U.N.O. heeft, op wereldvlak, aanbevolen om volkstellingen te houden rond de jaren, eindigend op 0. Bovendien werden wereldprogramma's opgesteld t.a.v. de minimum-inhoud van de tellingen.

Voor Europa moeten we, vanaf de jaren vijftig, de werkzaamheden vermelden te Genève van de «Conférence des Statisticiens européens», een orgaan van de U.N.O. Er werden talrijke vergaderingen belegd voor de Europese landen, waarbij telkens uitgebreide rapporten werden samengesteld over definities, inhoud en techniek van de volkstellingen.

België heeft die vergaderingen steeds gevolgd, er heel wat uitgehaald, en in de mate van het mogelijke rekening gehouden met die aanbevelingen. Vanaf 1961 bvb. hebben wij een socio-professionele klassifikatie ingevoerd die werd uitgewerkt in Genève. In 1970 hebben wij voor het eerst het begrip familiekern (noyau familial) of gezinskern ingevoerd, volgens aanbevelingen van Genève.

Die aanbevelingen werden nadien aangenomen en verfijnd door het Statistisch Bureau van de E.G. Bovendien heeft de E.G. geharmoniseerde tabellen uitgewerkt en aangedrongen op de verzameling van identieke gegevens in de landen van de Euromarkt. Voor 1981 werd een uniforme telperiode opgelegd. Helaas werd deze slechts door een paar landen gevolgd.

De samenwerking ontstaan tussen de Beneluxlanden is ook vermeldenswaardig, vooral voor de tellingen van 1961 en 1970. Er hadden talrijke

vergaderingen plaats tussen de administraties van N.I.S. en C.B.S. ten einde de ontwerpen van vragenlijsten te vergelijken, de inhoud te uniformeren, de definities gelijk te schakelen, de nomenklaturen aan te passen, enz. Na 1961 is een publikatie verschenen met vergelijkbare resultaten tussen de Beneluxlanden. Deze Beneluxwerking is nadien overgenomen door de E.G.

Onderzoeken we nu, aan de hand van de voornaamste opgenomen gegevens of items, hoe de inhoud van de volkstelling is geëvolueerd. De landbouwtelling en de handels- en nijverheidstelling laten we buiten beschouwing.

Vooraf zij vermeld dat in alle tellingen gevraagd werd naar geslacht, leeftijd (geboortedatum), burgerlijke staat, geboorteplaats, beroep, aard van het bedrijf, samenstelling van het huishouden (gezin).

2.3.1. *Onderdeel van gemeenten*

In 1846 werd de bevolking eveneens ingedeeld naar onderdelen van gemeenten of naar gehuchten en secties. Sedertdien is dat niet meer gebeurd, waarschijnlijk wegens de moeilijkheid van begrenzing van deze onderdelen van gemeenten.

Voor de telling van 1970 werd nochtans, op initiatief en onder impuls van Prof. H. Van der Haegen, K.U. Leuven, een nieuwe poging gewaagd en tot een goed einde gebracht. Een zeer omvangrijk voorbereidend werk werd uitgevoerd met de medewerking van een aantal geografen, sociologen en stedenbouwkundigen van verschillende universiteiten, om alle gemeenten van het land in te delen in statistische sectoren, overeenstemmend met de lokale gehuchten, wijken en buurten.

Aan alle gemeenten werden plannen met de begrenzing van de statistische sectoren bezorgd.

De resultaten werden gepubliceerd in een omvangrijk boekdeel van de telling van 1970. Ook in vele landen werden deze zogenaamde «small area statistics» in toepassing gebracht. Deze problematiek is uiteengezet in *Acta Geographica Lovaniensia* (1972, nr. 10).

Vermelden we nog dat ook bij de telling van 1981 een indeling naar buurten is gepland. De oude en de nieuwe administratieve eenheden zullen dan ook met elkaar kunnen vergeleken worden.

2.3.2. *Godsdienst*

Deze vraag, die bij de eerste telling van 1846 werd gesteld, zocht naar informatie over de godsdienstige overtuiging. Zij werd een tweede maal voorgesteld in 1856 door de Kommissie voor de Statistiek, maar werd niet aanvaard door de regering. Zij is sindsdien weggevallen. Wij kunnen nochtans vermelden dat de vraag naar de kerkelijke gezindte steeds gesteld werd in de volkstellingen van bvb. Zwitserland en Nederland. In dit laatste land waren er echter eveneens moeilijkheden in verband met deze vraag.

In 1960 werd de vraag nogmaals voorgesteld in de Hoge Raad voor de Statistiek, maar werd definitief verworpen. Godsdienstige genootschappen of kloosters werden wel afzonderlijk geteld vanaf 1846 tot en met 1947. Nadien is ook deze specificatie weggevallen.

2.3.3. *Graad van ontwikkeling*

In de eerste tellingen werd alleen de vraag gesteld: kunt U lezen of schrijven? Hierdoor kon het aantal analfabeten worden vastgesteld. Die vraag werd telkens herhaald tot in 1947. Nadien werd geoordeeld dat zij niet veel nut meer had, vermits het aantal analfabeten zeer miniem geworden was. De vraag naar de graad van ontwikkeling, of liever het opleidingsniveau, werd echter vanaf 1947 uitgebreid. De resultaten waren nochtans niet steeds nauwkeurig, vooral voor het technisch onderwijs.

In 1961 en 1970 werd gevraagd:

- enerzijds voor de schoolgaande jeugd: de onderwijsgemeente en het onderwijs dat gevolgd werd;
- anderzijds voor de bevolking die geen onderwijs meer volgde: de leeftijd tot waarop onderwijs met volledig leerplan gevolgd werd en de behaalde diploma's en getuigschriften.

De analyse van deze gegevens, gekombineerd met de andere kenmerken: geslacht, leeftijd, beroep, activiteit, enz. is zeer interessant gebleken om enerzijds de evolutie van het onderwijsniveau in onze streken na te gaan, de verschillen tussen de streken in dit verband, de uitgeoefende beroepen naar diploma's, enz. Deze vragen werden vooral op aandringen van de Unesco, die daarover zoveel mogelijk vergelijkbare gegevens publiceert, behouden.

2.3.4. *Gezin (= huishouden)*

Aanvankelijk werd alleen het aantal gezinnen geteld met vermelding van het aantal personen waaruit zij waren samengesteld. De gezinshoofden werden gerangschikt naar leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en beroep.

Sedert 1961 werden de gezinnen eveneens onderverdeeld naar hun structuur of gezinstype. Bovendien werd het begrip familiekeren ingevoerd. In 1970 werd een ander begrip ingevoerd, nl. de ontwikkelingsfase van de gezinskern, naar Nederlands voorbeeld. Een indeling naar het aantal kinderen en hun leeftijd, de leeftijd en de beroepswerkzaamheid van vader en moeder en de duur van het huwelijk werd daarmee nagestreefd.

In de laatste jaren schijnt het begrip «gezins-hoofd», te moeten wegvallen. Ook hierin is er blijkbaar steeds ontwikkeling, vooral onder druk van allerlei pressiegroepen.

2.3.5. *Sociale stand of socio-professionele klassifikatie*

Oorspronkelijk, en dit tot 1947, werden de beroepspersonen uitsluitend ingedeeld naar bedrijfs-hoofden, bedienden, werklieden en helpers. Vanaf 1961 werd, op aanbeveling van Genève, een socio-ekonomische klassifikatie toegepast met de bedoeling de totale bevolking in een beperkt aantal, maar zoveel mogelijk homogene groepen, te verdelen.

In deze klassifikatie werden de bedrijfshoofden getypeerd naar hun bedrijfssektor en het al dan niet tewerkstellen van personeel, de bedienden naar hogere, middelbare en overige bedienden, de werklieden naar meestergast, geschoolde en overige werklieden. De vrije beroepen werden afzonderlijk geklasseerd. De personen zonder beroep werden ingedeeld in een aantal categorieën, vooral in functie van de aard van hun vervangingsinkomen. De personen ten laste werden ingedeeld naar de kenmerken van de kostwinner.

2.3.6. *Nationaliteit*

Oorspronkelijk, van 1846 tot 1880, hechtte men weinig belang aan de vreemdelingen in ons land. Alleen werd gevraagd naar hun herkomst, d.w.z. plaats of land van geboorte. In de telling van 1890, voerde men voor het eerst, het begrip nationaliteit

in. Er waren zelfs overeenkomsten tussen bepaalde landen om wederzijds nominatieve lijsten van vreemdelingen op elkaars grondgebied, uit te wisselen.

Sedertdien werd in alle volgende tellingen de nationaliteit gevraagd. Vooral in de laatste tellingen van 1961 en 1970 is deze vraagstelling interessant gebleken, omdat zij een uitgebreide statistiek van de in ons land verblijvende vreemdelingen mogelijk maakt naar nationaliteit, geslacht, leeftijd, jaar van vestiging in België, geboorteplaats, beroep, bedrijvigheid, positie in het bedrijf, enz. De bestaande courante statistieken kunnen, op dit gebied, slechts onvoldoende gegevens verstrekken.

2.3.7. *Migraties*

De courante statistieken over de migraties in ons land zijn steeds zeer summier geweest. Men kent alleen, jaar na jaar, de migraties tussen de arrondissementen. Vanaf 1961 en voor de erop volgende tellingen, vraagt men de vorige verblijfplaats en het jaar van vestiging. In 1981 werden ook de veranderingen die zich gedurende het laatste jaar hadden voorgedaan, bevraagd.

Op deze wijze is het mogelijk om iedere 10 jaar, een migratiestatistiek op te stellen op langere termijn. Men kent dan per gemeente of per streek, enerzijds de autochtonen en anderzijds de inwijkelingen naar gemeente of streek van herkomst. Bovendien zijn deze inwijkelingen in te delen naar allerlei kenmerken: geslacht, leeftijd enz., en bovendien het jaar van inwijking. Deze gegevens zijn zeer nuttig gebleken omdat zij een historiek van de migraties over een langere periode dan één jaar mogelijk maken en bovendien een indeling verstrekken naar kleinere geografische eenheden dan de arrondissementen.

2.3.8. *Talenkennis - meest gesproken taal*

Naast de vraag over de godsdienstige overtuiging (die slechts bij één telling is gesteld geworden) is de vraag over de gesproken taal in ons hoofdzakelijk tweetalig land, de meest omstrede en politiek geladen aangelegenheid rond de volkstelling geweest. De vraag werd door Quetelet voorgesteld in 1846, voor het eerst in België en waarschijnlijk voor het eerst in de wereld. Zij luidde als volgt: «Welke taal spreekt U gewoonlijk»? De dubbelzinnigheid in de vraag valt direct op: nl. wat is «gewoonlijk»? In 1856 viel de vraag weg, hoewel voorgesteld door de Centrale

Kommissie voor de Statistiek, maar in 1866 werd gevraagd naar de taal die men kende, echter beperkt tot de drie landstalen. Op de vraagstelling kwam heftige kritiek want iedereen die ook maar iets van een andere landstaal sprak, kwam in een twee- of meertalige categorie terecht.

Ondertussen werden in 1873, de eerste taalwetten goedgekeurd. De vraagstelling bleef nochtans identiek in 1880, 1890 en 1900 maar telkens was er hevige kritiek. Vóór de telling van 1910 wordt, van Vlaamse zijde, aangedrongen te vragen naar de moedertaal, d.w.z. de taal die men als kind leerde om zich uit te drukken en die men nog kent. De voorstellen werden verworpen, maar aan de meertaligen werd gevraagd: «Welke taal spreekt U meestal?» Deze vraagstelling bleef behouden tot en met 1947.

De kritiek bleef echter bestaan: het «meestal» spreken van een taal is soms al even moeilijk te beantwoorden als het «gewoonlijk» spreken, vooral in de tweetalige gebieden. Ondertussen werden de verkregen tellingsresultaten gebruikt i.v.m. de toepassing van bepaalde taalwetten. Gemeenten veranderden van taalstelsel naar gelang van het percentage Frans- of Nederlandssprekenden.

Er werd beweerd dat in de officieel tweetalige gemeenten en in die langs de hele taalgrens, eerder van een subjectief referendum sprake was dan van een objectieve statistiek. Bovendien hadden sommige tellers de telplichtigen beïnvloed of zelf de formulieren ingevuld volgens hun eigen keuze.

In 1947 behield men nog steeds hetzelfde scenario met dezelfde scherper gestelde kritiek en in 56 gemeenten werden specifieke taaltellingskomitees ingericht. In sommige gemeenten (o.a. Ronse) werden later effectieve vervalsingen vastgesteld wat niet betlette dat er geen hertelling gebeurde. De verkregen uitslagen werden weerom op scherpe kritiek ontvaard en tenslotte toch gepubliceerd in 1954.

Ter voorbereiding van de telling van 1 januari 1960 werd door de regering een taaltellingskommissie opgericht, bestaande uit statistici, taalkundigen en sociologen, onder de auspiciën van de Hoge Raad voor de Statistiek. Zij had als opdracht de formulering van de vragen, alsmede de uitvoerings- en controlemodaliteiten van de taaltelling, aan een nieuw onderzoek te onderwerpen. De telling van 1960 zou dan georganiseerd worden zonder de vraag over de gesproken taal, maar met tweetalige formulieren over het gehele land. Het gebruik van tweetalige formulieren was juridisch niet te betwisten. Zij moesten

tweetalig zijn omdat zij uitgingen van de centrale administratie. De medewerking van de gemeentebesturen was nochtans vereist om de telling door te voeren. Als resultaat bekwamen we echter dat de meerderheid van de Vlaamse gemeentebesturen de ontvangen formulieren terugstuurden naar het N.I.S. en de telling in feite als geheel moest worden afgelast.

De telling werd dan twee jaar later, op 31 december 1961, opnieuw ingericht, nu echter met ééntalige formulieren in de ééntalige gemeenten. De wetgever had immers ondertussen beslist dat de formulieren gemeentelijke documenten waren en door gemeentelijke tellers moesten worden ondertekend. De vraag over de gesproken taal bleef in elk geval weg.

Vooraf in de Brusselse agglomeratie werden in 1970 nog hevige protestacties gevoerd en werd de bevolking aangezet om niet deel te nemen aan de telling. Er werden ongeveer 5 % weigeringen gekonstateerd die al dan niet gerechtelijk vervolgd werden.

2.3.9. *Plaats van tewerkstelling, gebruikt vervoermiddel en tijdsafstand tot het werk*

Nadat uit de Nijverheidsinstellingen van 1896 en 1910 enkele pendelstatistieken gekomen waren, werd de plaats van tewerkstelling van de beroepsbevolking voor het eerst volledig bevraagd in 1930. In de volgende tellingen werd er bovendien geïnformeerd naar het gebruikte vervoermiddel en de tijdsafstand tot het werk. Deze gegevens zijn zeer interessant gebleken om de geografische mobiliteit van de arbeidskrachten, het zogenoemde forensen- of pendelverkeer te analyseren. Zij zijn belangwekkend voor verkeersaspecten, maar vooral in het domein van de regionale economie.

Er konden o.a. arbeidsbalansen opgesteld worden met dubbele ingang naar woongemeente en werkgemeente, woon- en werkarrondissement, woon- en werkstreek. Uit deze gegevens konden werkgelegenheidscoëfficiënten worden bepaald per geografische eenheid, wat toch wel belangrijk is als welvaartsindicator voor een gewest of streek. De statistiek kon ook aangewend worden voor de typologie van de gemeenten naar urbanisatiegraad of ter bepaling van hun aantrekkingskracht als economische groeipolen.

2.3.10. *Lichamelijk gehandikapt*

Hoewel het in sommige landen (o.a. in Frankrijk) reeds gebruikelijk was in een volkstelling vragen te stellen over lichamelijk gehandikapt, gebeurde dat in België voor het eerst in 1970 op aandringen van de toenmalige Hoge Raad voor Minder-Validen. Er werd zelfs gevraagd om ook de mentaal gehandikapt in het onderzoek te betrekken, maar dat leek onmogelijk te realiseren in een algemene open volkstelling. De resultaten werden gepubliceerd in een afzonderlijk boekdeel, maar wegens de moeilijkheden om waarheidsgetrouwe inlichtingen te verkrijgen in verband met sommige handikaps, dienen zij wel met enig behoud ter hand genomen. De vraagstelling werd niet meer herhaald in 1981.

2.3.11. *Huwelijksvruchtbaarheid*

In de courante demografische statistieken beschikken we alleen over gegevens betreffende de geboorten tijdens één bepaald jaar. Een volkstelling maakt het mogelijk om eveneens gegevens te verzamelen over het verloop van de vruchtbaarheid van de vrouwen in het verleden. Er kunnen statistieken opgesteld worden per kohorte van vrouwen van dezelfde leeftijd of met dezelfde huwelijksduur, enz. De geboorteintervallen kunnen hierbij beter bestudeerd worden.

Voor het eerst in 1910 werd aan de gehuwde mannen het aantal uit hun huwelijk geboren kinderen gevraagd. Ook in 1920 werd de vraag gesteld. Uit de controle van de gegevens uit deze tellingen is gebleken dat de vraag dikwijls verkeerd begrepen werd en dat de gegevens met voorzichtigheid moeten geïnterpreteerd worden.

In 1930 werd de vraag beter verzorgd en werden gegevens gevraagd, niet alleen aan gehuwde mannen maar ook aan de weduwnaars en weduwen. In 1947 en 1961 werden de vragen herhaald. Men stelde ze nogmaals aan de mannen en niet aan de vrouwen, omdat men het te delikaat vond deze informatie te vragen aan de vrouwen.

In 1970 werden de vragen dan eindelijk gesteld aan de gehuwde vrouwen en de weduwen, echter *niet* aan de ongehuwde vrouwen.

In 1981 heeft men het aangedurfd om de informatie te verzamelen over *alle* vrouwen die één of meer kinderen ter wereld hebben gebracht. Dit is een voorbeeld van een evolutie in de mentaliteit.

2.3.12. *Gegevens over gebouwen en woningen*

Reeds in 1856 werd het aantal bewoonde en onbewoonde huizen geteld. Alleen het aantal werd opgenomen zonder vermelding van bijzondere kenmerken.

Het is pas in 1920, toen het woningvraagstuk in de belangstelling stond, dat meer uitgebreide inlichtingen werden gevraagd. Vooral vanaf 1947 werden eveneens vragen gesteld over de eigendom, het aantal vertrekken, de oppervlakte en de gerieflijkheden van de woning.

Deze gegevens werden verder uitgebreid in 1961, 1970 en 1981, zodat we voor die jaren over goede informatie beschikken in verband met het woningbestand.

Voor die laatste jaren werden eveneens gebouwentellingen uitgevoerd (afzonderlijk t.o.v. woningtellingen) met de medewerking van de Administratie van het Kadaster.

3. DE VOLKS- EN WONINGTELLING 1981

3.1. *Wettelijke basis*

De wet van 2.6.1856 op de telling en de reglementering over het houden van de bevolkingsregisters, vormt de wettelijke basis.

Teneinde ons land in staat te stellen een richtlijn van de E.G. na te komen werd deze wet gewijzigd door die van 11.7.1980 waarbij de volkstellingen niet meer op een jaar eindigend met 0 zouden plaatsvinden maar wel op een jaar eindigend op 1. Volgens de E.G. dienden de volkstellingen in de lidstaten te gebeuren tussen 1 maart en 31 mei 1981.

De modaliteiten en de datum van de telling werden bepaald door het K.B. van 24 december 1980.

De volkstelling wordt ingericht door het N.I.S. in samenwerking met de gemeentebesturen.

De wet van 4 juli 1962 is bij dit alles de sluitsteen omdat daar de regeringsmachtiging in geregeld is tot het houden van onderzoekingen in verband met de demografische, economische en sociale toestand van het land.

3.2. Doelstellingen

De huidige telling heeft alleen betrekking op de bevolking en op de woningen.

Voorheen werd er te gelijktijd ook nog een Handels- en Nijverheidstelling gehouden. Wegens de moeilijkheden en de daarmee gepaard gaande vertragingen die deze tellingen met zich meebrachten werd hiervan thans afgezien, ook omdat het N.I.S. thans over andere statistische bronnen beschikt.

Op de eerste plaats is de telling een administratieve verrichting, die bedoeld is om het officiële bevolkingscijfer van de onderscheiden administratieve indelingen van het land te bepalen en tegelijkertijd een controle te verrichten van de bevolkingsregisters der gemeenten en die bij te werken. De verdeelsleutels rond allerlei werkingsmiddelen van de overheid worden hiermede ook samengesteld, alsook de quota voor de parlementaire en andere verkiezingen. De volkstelling van 1981 is bijzonder belangrijk omdat zij de eerste is die gehouden wordt na de fusie van de gemeenten op 1 januari 1977.

Op de tweede plaats is het gebeuren een verrichting die het opstellen van economische, sociale en kulturele statistieken beoogt. Deze statistieken zijn zeer waardevol, enerzijds voor alle bestuurslichamen bij het nemen van beslissingen, en anderzijds voor de professionele en wetenschappelijke kringen als basis voor hun studies en onderzoeken.

De deelneming aan de telling is wettelijk verplicht. Dit geldt voor iedere persoon die op 1 maart 1981 in België woont. De buitenlandse diplomaten, ambtenaren en ermee gelijkgestelden, alsmede hun gezinsleden, samen met de militairen behorende tot de NAVO die voor de uitvoering van hun dienst in België verblijven, worden niet geteld. Het zijn de zgn. «bevoorrechte» vreemdelingen.

3.3. Methodologische opties

Reeds in de loop van 1978 had de Hoge Raad voor de Statistiek (H.R.S.) op verzoek van het N.I.S., de noodzakelijkheid en de eventuele uitvoeringsmaatregelen van de eerstkomende volkstelling onderzocht.

Zo er vanaf het begin eensgezindheid bestond noemenswaardig de noodzakelijkheid om, niettegenstaande de bestaande databanken, toch een telling te houden, bleken er evenwel, op het vlak van de uitvoering,

vooral i.v.m. de inzamelingsmethode, zeer gedifferentieerde zoniet tegengestelde meningen te bestaan.

Twee methodologische opties werden naar voren gebracht. Enerzijds kon de telling op het terrein plaatsvinden via de post in plaats van een beroep te doen op gemeentelijke tellers. Dergelijke methode wordt reeds toegepast in sommige andere landen, onder meer in Zweden, en ook in Canada en de V.S. Anderzijds konden gezinstelformulieren gebruikt worden waarop op voorhand het adres ingevuld was. Op basis van de in de bevolkingsregisters aanwezige gegevens, vooral via het Rijksregister, was dit mogelijk.

In het verslag van de H.R.S.-kommissie voor demografische en sociale statistieken en algemene tellingen werd het organiseren van een proeftelling aanbevolen teneinde deze nieuwe telmethode uit te testen.

De proeftelling vond plaats op 18 maart 1979, met gegevens uit 23 gemeenten, 10 Vlaamse, 11 Waalse en 2 van de Brusselse agglomeratie. Alleen een voorgedrukt gezinstelformulier, individuele telformulieren en het woningtelformulier werden uitgetest.

Elk uitgekozen gezin werd in het bezit gesteld van de nodige omslagen om zijn antwoord franco terug te zenden alsmede van een briefkaart waarmee het eventueel om het bezoek van een afgevaardigde kon verzoeken. In het totaal werden 8.745 gezinnen aangesproken waarvan 4.633 in het Vlaamse gewest, 2.904 in het Waalse gewest en 1.208 in het Brusselse gewest.

3.3.1. De telling via de post

Over het geheel van het land stelden we vast dat 57% der gezinnen hun formulieren terugstuurden, waarvan 49,5% via de post en 7,5% afgegeven op het gemeentebestuur. Van deze 57% teruggekomen formulieren dienden er echter nog 12% te worden geweerd wegens dusdanige gebreken dat ze voor de registratie niet in aanmerking konden genomen worden.

Op basis van deze resultaten werd vastgesteld dat een positief aspect, nl. een winstsaldo van 50 miljoen, via de post zou kunnen gerealiseerd worden.

Daar staan echter verscheidene negatieve elementen tegenover:

- het ontbreken van telregisters die elke teller tijdens het systematisch bezoek van elke woning van zijn telgebied moet opstellen. Zij zijn van groot nut voor de controleverrichtingen op het N.I.S. en bij nazicht van de bevolkingsregisters in de gemeenten;
- behoudens bijkomende kosten kan er bij een telling via de post geen sprake zijn van de telling der leegstaande en tweede woningen en van de vakantie-verblijven;
- het opvangen van deze hiaten in een telling via de post zou weer de tussenkomst van talrijke tellers vereisen en derhalve het voorvermelde winstsaldo tot een minimum herleiden.

Erger nog is echter dat de tussenkomst door tellers in het geval van een telling via de post pas zou kunnen starten, nadat alle via de post binnengekomen telformulieren zouden zijn nagezien, hetgeen een vertraging van de teloperaties ten gevolge zou hebben.

Op advies van de H.R.S. werd dan besloten zoals in het verleden voor de telling beroep te doen op gemeentelijke tellers zoals dat ook gebeurt in de meeste landen van de E.G.

3.3.2. *Het gebruik van voorgedrukte formulieren*

De proeftelling wees uit dat het de moeite loonde gebruik te maken van de gegevens over de bevolking die op het Rijksregister aanwezig waren. De gebruikte dokumentatie vertoonde echter nog belangrijke leemten, o.m. i.v.m. de samenstelling der huishoudens. Bij gemiddeld 11% van de gezinstel-formulieren werden afwijkingen vastgesteld. In de meeste gevallen zou hieraan echter kunnen verholpen worden.

Er bestond echter wel een ander probleem, namelijk het tijdverlies tussen de datum waarbij de gegevens voor elke gemeente door de databank op magneetband werden gebracht en de datum dat de voorgedrukte telformulieren ter beschikking van de gemeentelijke tellers moesten worden gesteld om tegen 1 maart bij de telplichtigen te worden afgegeven. Gemiddeld bedroeg dit tijdverlies 2 maanden en juist gedurende dit tijdsbestek konden zich vooral in de grote agglomeraties relatief belangrijke wijzigingen in de demografische toestand voordoen. Voor bijna 2% der voorgedrukte formulieren was dat het geval.

3.4. **Verloop van de telling**

Het starten van de telling op het terrein werd voorafgegaan door de aanstelling van gemeentelijke tellers, voor het ronddelen en het inzamelen der tel-formulieren en het bijhouden van inventarislijsten voor de eigen telronde. De gemeentebesturen wezen deze tellers aan. Het verloop van de verrichtingen op het terrein gebeurde ook onder controle en de verantwoordelijkheid van de gemeentebesturen. Nadien werden de ingezamelde dossiers in de betrokken gemeentebesturen nog aan een hele reeks bewerkingen onderworpen. Alle dokumenten moesten daarna aan de regionale N.I.S.-bureaus worden bezorgd.

3.5. **Verwerking van de gegevens en publikatie van de bevolkingscijfers**

Het vaststellen van de bevolkingscijfers moet volgens art. 49 § 3 van de grondwet ten laatste 6 maanden na de volkstelling gebeuren. Om hieraan tegemoet te komen had het N.I.S. voor de verwerking 2 fases ontworpen. Tijdens de 1^e periode zouden uitsluitend het gezinstel-formulier model C1 worden verwerkt. Tijdens de 2^e periode zouden dan ook de gegevens op de individuele telformulieren en de woningtel-formulieren worden verwerkt die, ingevolge hun grotere massa en de veelvuldige geldigheidscontroles met de daaruit voortvloeiende verbeteringen, een groter en langduriger werk vertegenwoordigen.

De problemen waarmee het N.I.S. van het begin te kampen kreeg, hebben echter het werkplan dat het N.I.S. aanvankelijk voor de verwerking van de tel-formulieren had vooropgesteld, helemaal in de war gebracht. De gemeenten beschikten immers over 2 maanden om de telformulieren na te zien en de voorgeschreven formaliteiten i.v.m. de bevolkingsregisters te vervullen. Dit betekent dat alle teldokumenten daarna in het bezit van het N.I.S. moesten gesteld worden.

Slechts 94 gemeenten op 596 hebben nauwgezet deze termijn in acht genomen, wat vanzelfsprekend een sneeuwbaaleffekt heeft gehad voor de volgende fasen van verwerking en publikatie.

Benevens het probleem der vertragingen was er namelijk het voorkomen in de vragenlijsten van de term «gezinshoofd». Deze term werd ook tijdens voorgaande tellingen courant gebruikt en komt thans nog steeds voor in de administratieve onderrichtingen betreffende het houden van de bevolkingsregis-

ters die het departement van Binnenlandse Zaken aan de gemeentebesturen richt. De toepassing van dit begrip werd evenwel door talrijke telplichtigen sterk gekontesteerd omwille van een vorm van discriminatie. In de toekomst zal deze term alleszins niet meer worden gebruikt en zal men bij het N.I.S. alleen nog spreken van «referentiepersoon in het huishouden».

Een derde probleem betrof de praktische uitvoering van de door het N.I.S. gekozen optie i.v.m. de vooraf gedrukte gezinstelformulieren. Behalve technische moeilijkheden was deze informatie niet altijd foutloos, zoals achteraf tijdens het nazicht van deze documenten is gebleken, vooral wat de samenstelling der gezinnen betreft.

Een vierde probleem stelde zich op het vlak van de personeelsformatie die voor de verwerking van de ingezamelde gegevens ter beschikking van het N.I.S. werd gesteld. Van het totaal aantal voorziene personen was er slechts een bezettingsgraad van 85%, één jaar na de teldatum. Het spreekt vanzelf dat hierdoor het verwachte rendement niet kon gehaald worden, noch de zo noodzakelijke snelle beschikbaarheid van de resultaten.

Bovendien werd de verwerking van de telling in 1983 zelfs onderbroken wegens het gebrek aan bedienden.

4. IS ER NOG EEN TOEKOMST VOOR DE VOLKSTELLING?

4.1. Een probleem met vele facetten

In België is het enerzijds niet meer mogelijk en anderzijds niet meer wenselijk een volkstelling uit te voeren volgens het klassieke schema van de vroegere verrichtingen (exhaustieve telling, herziening van de bevolkingsregisters, medewerking van gemeentelijke tellers, enz.).

Niet meer mogelijk omdat gebleken is dat bij de laatste tellingen er telkens moeilijkheden gerezen zijn bij de uitvoering, ofwel wegens politieke tegenkanting, ofwel wegens een gebrek aan medewerking bij de gemeentebesturen. Het in dienst nemen van goede tellers was steeds een netelig en cruciaal probleem. Het verkrijgen van goed ingevulde vragenlijsten voor 10 miljoen inwoners blijkt haast een onmogelijk te verwezenlijken opdracht. De telplichtigen worden, tijdens de normale arbeidsuren, niet meer thuis gevonden. Zoals in andere landen

rijst ook het probleem van de «aantasting van de persoonlijke levenssfeer» bij het stellen van bepaalde vragen. Telplichtigen weigeren steeds meer om te antwoorden op de vragen.

Niet meer wenselijk want bij een exhaustieve telling, zoals tot nu toe uitgevoerd, komen de resultaten slechts beschikbaar na 2 à 5 jaar. De periodiciteit van de telling bedraagt tien jaar, maar de steeds vluggere structuurwijzigingen tijdens de laatste tijd, op economisch, sociaal en cultureel vlak, kunnen door een traditioneel opgebouwde volkstelling nog bezwaarlijk gevolgd worden. De moderne informatieverwerking moet derhalve vlugger en adequater verlopen.

Nu het Rijksregister operationeel wordt voor het hele land en de «linkage» met andere informatiebronnen tot de mogelijkheden behoort, zodat van «permanente tellingen» kan gesproken worden, is een uitschakeling van de klassieke volkstelling onafwendbaar.

Ervaring in andere Europese landen kan ons in dit verband een en ander leren.

In *Nederland* heeft men in 1971 enorme moeilijkheden gehad om de volkstelling uit te voeren, ingevolge een campagne die de openbare mening beroerde. De volkstelling werd er beschouwd als een aantasting van de persoonlijke levenssfeer.

Voor de telling van 1981 werden uitgebreide voorzorgen genomen om de bevolking gerust te stellen. Daarbij werd de controle op de juistheid en volledigheid van de bevolkingsregisters niet meer gekoppeld aan de volkstelling. Overeengekomen werd dat er geen strafacties meer zouden worden ondernomen en dat er een commissie van toezicht i.v.m. de naleving van de regels ter bescherming van de privacy zou ingesteld worden. Daarnaast was er een verbod tot koppeling van volkstellingsgegevens met andere persoonsgegevens in andere bestanden. Ook de speciaal opgestelde regels omtrent de bewaring, de beveiliging en de vernietiging van de verkregen gegevens konden niet beletten dat er, zoals in 1971, een anticampagne op gang kwam. De algemene politieke en maatschappelijke discussies rond het vraagstuk van de persoonlijke levenssfeer werden betrokken op de volkstelling. Het gevolg hiervan was dat de voor 1981 geplande volkstelling opnieuw werd uitgesteld voor een periode van tenminste tien jaar, zeker tot wanneer een adequate privacy-wetgeving zal zijn tot stand gekomen. Deze laatste realisatie kan echter alleen via de weg van de

geleidelijkheid worden bereikt, juist omwille van de delikaatheid van deze materie en de snelle ontwikkelingen op dit terrein.

Tenslotte wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek voorgesteld in de toekomst een vereenvoudigde integrale telling te laten samengaan met een steekproef waarbij er een diepgaande bevraging zou gebeuren.

In de *Duitse Bondsrepubliek* was voor 27 april 1983 een algemene volks- en woningtelling gepland. Proeftellingen waren reeds uitgevoerd, de wetgeving uitgewerkt, een krediet van 371 miljoen Mark uitgetrokken op de begroting, ongeveer 600.000 gemeentelijke tellers in dienst genomen, miljoenen formulieren gedrukt en voor verspreiding bij de 25 miljoen huishoudens gereed.

Een drietal maanden vóór de teldatum brak er echter een hevig offensief tegen de volkstelling los.

De volkstelling werd gedoodverfd als zijnde in tegenstrijd met de grondwet en derhalve onwettig. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer zou niet meer gewaarborgd zijn (bv. door vragen over de godsdienst).

De uniforme persoonsnummers zouden in allerlei databanken terecht komen, zodat de gegevens zouden kunnen worden aangewend voor andere dan statistische doeleinden. De slogan «Wie weigert, handelt in overeenstemming met de wet» werd gepropageerd. Met allerlei middelen werd opgeroepen tot een boycot-beweging. De media, de groene milieupartijen, de oppositiepartijen, jeugd- en pacifistische organisaties spanden zich voor de wagen. Het voornaamste argument voor de weigering werd als volgt geformuleerd: Wij komen terecht in een Orwell-staat, met: «Big Brother is watching you». Niet-tegenstaande mooie beloften zouden alle gegevens toch verzeilen in diverse databanken (politie, geheime diensten, enz.) en aan elkaar geschakeld worden. Die situatie leidt dan tot een ernstige verstoring van de persoonlijke levenssfeer.

Als gevolg van deze campagne moest de regering wel vaststellen dat ongeveer 25 % van de bevolking zou weigeren om de formulieren in te vullen, wat op zichzelf reeds de telling tot een fiasko maakte.

Tenslotte besliste het Westduitse grondwettelijk hof in Karlsruhe dat de volkstelling moest worden uitgesteld «tot een grondig onderzoek is ingesteld of de telling in overeenstemming is met de grondwet».

Dit constitutionele hof heeft in december 1983 uitgesproken, dat op zich geen bezwaar kan bestaan tegen het organiseren van een volkstelling waarbij aan de burgers veel informatie wordt gevraagd, maar dat het plan van de Bondsregering om de verzamelde informatie door te geven aan de gemeenten, die daarmee hun bevolkingsregisters kunnen bijwerken, wel ongrondwettelijk is. De oorspronkelijke wet betreffende de organisatie van de volkstelling in 1983 zal moeten worden gewijzigd zodat er geen volkstelling kan komen vóór 1985.

In de *Skandinavische landen* (Noorwegen, Zweden, Denemarken), bestaan centrale bevolkingsregisters en werd reeds principieel besloten tot het afschaffen van de volkstellingen in de toekomst. De regeringen van deze landen gaan er van uit dat door een systeem van uniforme identifikatie-nummers, de diverse gegevens in de bestaande databanken (bevolking, ondernemingen, gebouwen en woningen, sociale zekerheid, enz.) zullen bij elkaar kunnen geschakeld worden (linkage of central registers), zodat de meest essentiële statistieken er kunnen opgebouwd worden.

Besluitend moeten we stellen dat de traditionele exhaustieve volkstelling verouderd is en in de toekomst nog moeilijk kan aangewend worden als enige statistische informatiebron. Ondertussen is immers het Rijksregister operationeel geworden voor geheel België (cfr. infra) en zijn er specifieke mogelijkheden via een steekproeftelling (*idem*).

4.2. Het Rijksregister van de natuurlijke personen

4.2.1. Voorgeschiedenis

Meer dan 15 jaar werd op een wet gewacht die de uiteindelijke juridische grondslag moest bezorgen voor de samenstelling van een centraal register van bepaalde persoonsgebonden gegevens. Op 20 januari 1983 heeft de Senaat het wetsontwerp tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen goedgekeurd. Door de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd het ontwerp op 16 juni 1983 aangenomen. Jarenlange politieke verwickelingen met veelvuldige regeringswisselingen konden onvoldoende steun geven om dit vrij technische wetsontwerp doorheen het parlement te loodsen.

Onze hedendaagse samenleving vertoont een wijd vertakte en complexe structuur met een sterk opgedreven arbeidssplitsing. Het ontluiken van menigvuldige diensten en instellingen ten dienste van

het publiek was hiervan een rechtstreeks gevolg. Diverse persoonsbestanden met soms miljoenen burgers als «klanten» werden eerst met manuele, nadien met mechanische hulpmiddelen beheerd. De grote doorbraak en snelle ontplooiing van de informatika hebben de beheerders van deze bestanden naar technisch verfijnde beheersmiddelen doen grijpen. Onbewust doch bezorgd om de optimale werking van hun persoonsbestand, bouwden zij een eigen beheersysteem op. Weldra deed de noodzaak zich voelen deze afzonderlijke systemen qua beheer te harmoniseren.

De ineenvloeiing der systemen bleef uit ingevolge de verschillen in opvatting bij de conceptie. Toen de beheersproblematiek loodzwaar werd, rees en rijpte het idee de informatiestromen die alle hetzelfde doel nastreven, te kanaliseren. Aldus ontstond het ontwerp om alle persoonsgegevens over de burgers, die niet-vertrouwelijk van aard waren, in één nationaal repertorium op te slaan en bij te houden in de zin van een permanente inventaris.

De vereisten voor dergelijk algemeen register waren drieërlei: vooreerst de meest nuttige persoonsgegevensbron aanwenden voor het bijhouden van de gegevens; daarnaast aan ieder persoon een identifikatienummer toekennen dat hen zou typeren en nadien de gegevens volgens automatische procedures in de overheidssector verspreiden.

De realisatie van dergelijk opzet zou tot een doeltreffende en doelmatige overheidsadministratie leiden.

Naarmate de studie vorderde werd een beter inzicht in de na te streven doeleinden verkregen. Het eerste objectief had tot doel de verticale informatiestroom tussen de lokale en centrale overheid te bevorderen. De politieke beslissing om naast de provinciale besturen ook gewesten tot stand te brengen mag de informatiedoorstroming niet hinderen, noch technisch of financieel onmogelijk maken.

De horizontale verkeersstroom van persoonsgegevens sneller en veiliger doen vlotten op alle bestuursniveaus, was een tweede doeleinde.

Ten derde kon de impuls gegeven worden om de informatieontwikkeling in de lokale overheidssector op gang te brengen en economisch haalbaar te maken.

De vierde doelstelling had voor ogen om de onderzoekingscentra, die sociaal-demografische studies

ondernemen, rechtstreeks hoogwaardig statistisch materiaal te leveren. Ook de vereenvoudiging van het tergend trage administratieraderwerk door b.v. de vervanging van de papieren informatiedrager door de elektronische gegevensbank, zou de burger persoonlijk ten goede komen door de snellere en vereenvoudigde werkprocedures.

4.2.2. *De wettelijke precisering*

4.2.2.1. *Begripsomschrijving en inhoud*

Het Rijksregister staat in voor de opneming, de memorisatie en de mededeling van informatie betreffende identifikatie van natuurlijke personen. Het behelst als dusdanig de inschrijving van alle personen van de gemeentelijke bevolkings- en vreemdelingenregisters, alsmede de personen die in de registers van de diplomatieke zendingen en de konsulaire posten in het buitenland zijn opgetekend.

De op te nemen en te bewaren persoonsgegevens zijn dus: de naam en voornamen, de geboorteplaats en -datum, het geslacht, de nationaliteit, de hoofdverblijfplaats, de plaats en datum van overlijden, het beroep, de burgerlijke staat, de samenstelling van het huishouden.

Aan de hand van de inschrijving in het Rijksregister wordt aan ieder persoon een identifikatienummer toegekend dat 11 cijfers omvat: 6 voor de geboortedatum, 3 voor het reeksnummer met aanduiding van het geslacht (onpaar is mannelijk), 2 cijfers voor het controlegetal ter opsporing van overschrijvingsfouten in het identifikatienummer. Ieder persoonsgegeven wordt aangevuld met de datum waarop het van kracht wordt of ophoudt van kracht te zijn. Tot dertig jaar na het overlijden van de persoon worden zijn gegevens bewaard.

Behalve de hierboven opgesomde gegevens kan een gemeentebestuur op zijn verzoek, andere informatie in het Rijksregister over zijn inwoners doen opnemen, waarvan de mededeling tot deze overheid beperkt blijft. Dit betekent een belangrijk principe voor de gemeentebesturen, die daardoor in de gelegenheid worden gesteld hun bevolkingsboekhouding op de computer van het Rijksregister te doen verrichten. In de mate dat het gemeentebestuur alle gegevens uit het bevolkingsregister heeft doen registreren, kan men spreken van een volledig geautomatiseerde bevolkingsboekhouding.

4.2.2.2. *Het bijhouden van de informatie*

Artikel 4 van de wet op het Rijksregister schrijft voor dat de gemeentelijke overheden de 9 persoonsgegevens ambtshalve aan het Rijksregister moeten verstrekken. Ook de opeenvolgende wijzigingen moeten met de datum waarop zij uitwerking hebben aan het Rijksregister worden gemeld.

Gelet op de essentiële taak van het Rijksregister, in te staan voor de bijwerking van de persoonsbestanden in de overheidssector, moet de tijdspanne tussen het ontstaan van het nieuw gegeven of van de wijziging van een bestaand gegeven en de opname in het Rijksregistersysteem uitermate kort zijn. Daarom wordt gesteld dat de gemeentelijke verantwoordelijken binnen de twee werkdagen nadat zij er kennis van gekregen hebben, iedere informatie betreffende een ingeschreven persoon of een nog uit te schrijven persoon, aan het Rijksregister moet mededelen. Voor de diplomatieke zendingen en konsulaire posten wordt de termijn van bijwerking tot 8 werkdagen verlengd.

De gemeentelijke verantwoordelijken en de hoofden van de diplomatieke zendingen of de konsulaire posten zijn bovendien verantwoordelijk voor de overeenstemming van de medegedeelde informatiegegevens met de akten en documenten waarvan ze afkomstig zijn en die zij in hun bezit hebben.

4.2.2.3. *De toegang tot de informatie*

Principieel is de toegang tot de persoonsgegevens in het Rijksregister opgeslagen, beperkt tot de overheid, met uitsluiting van de privé-sektor. Deze beslissing werd door het Parlement genomen om de persoonlijke levenssfeer van de burgers te vrijwaren. Maar zelfs voor de openbare sektor werden maatregelen genomen om de toegang tot de persoonsgegevens niet volledig vrij te laten.

Zo werd bepaald dat voor de toegang, een koninklijk besluit vereist is opdat de openbare overheden, de instellingen van openbaar nut en de notarissen en deurwaarders kennis zouden mogen nemen van de informatie die zij krachtens een wet of een dekreet bevoegd zijn te kennen. Uitbreiding van de toegang is mogelijk voor de instellingen van Belgisch recht die opdrachten van algemeen belang vervullen, wanneer daartoe, na advies van een raadgevende commissie, een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit wordt genomen.

4.2.2.4. *Registratie van informatie voor andere openbare overheden*

Belangrijk voor de informatievoorziening van de openbare overheden of de instellingen van openbaar nut is de bepaling (dat aan de gemeenten de verplichting kan worden opgelegd) om andere dan de negen bij de wet op het Rijksregister verplichte gegevens, aan bovengenoemde organen te verstrekken door toedoen van het Rijksregister.

De bedoeling is de informatiekanalen, die tussen de gemeenten en het Rijksregister zullen ontstaan, optimaal aan te wenden.

4.2.3. *Aanwending van persoonsgegevens uit het Rijksregister voor verbetering of aanvulling van de courante demografische statistieken.*

Door het N.I.S. worden, maandelijks of jaarlijks, een aantal courante demografische statistieken opgesteld. Voor geboorten, sterfgevallen, doodsoorzaken, huwelijken en echtscheidingen worden maandelijks door de gemeentebesturen individuele telformulieren opgesteld en doorgestuurd naar het N.I.S.

Zij bevatten talrijke waardevolle gegevens voor het uitwerken van gedetailleerde statistieken.

Jaarlijks verstrekken dezelfde besturen een opgave van de inschrijvingen in en de afvoeringen uit het bevolkingsregister, van de binnenlandse migraties naar arrondissement van herkomst of bestemming en van de buitenlandse migraties naar landen van herkomst of bestemming. Een onderscheid wordt gemaakt naar Belgen en vreemdelingen. Uit deze opgaven stelt het N.I.S. jaarlijks de bevolkingscijfers van het Rijk en de migratiestatistieken samen.

De hierboven vermelde gegevens maken jaarlijkse ramingen mogelijk over de leeftijdsopbouw van de bevolking van het Rijk.

Uit de registraties bij het Rijksregister zullen een aantal van deze demografische statistieken kunnen aangevuld of wellicht vervangen worden, in zoverre een systeem van statistische informatieverstrekking door het Rijksregister zal worden uitgebouwd. Hieronder worden een aantal mogelijkheden beschreven. Vanzelfsprekend zal vooraf een overleg tussen N.I.S. en Rijksregister moeten worden georganiseerd om het systeem logisch en efficiënt te laten functioneren.

4.2.3.1. *Permanente inventaris van de bevolking*

Door de dagelijkse mededeling aan het Rijksregister van geboorten, sterfgevallen en wijzigingen van woonplaats, kan men over een permanent bijgewerkte bevolkingsinventaris beschikken voor alle gebiedsdelen van het land.

4.2.3.2. *Leeftijdsstructuur van de bevolking*

Door de registratie van de woonplaats, de geboorten en de sterfgevallen naar datum en geslacht, kan, op elk ogenblik, een leeftijdsopbouw van de bevolking per geografisch onderdeel worden opgesteld.

4.2.3.3. *Migraties*

De statistiek van de migraties, opgesteld door het N.I.S., kan worden verbeterd door het Rijksregister, vermits ook het verloop naar gemeenten van herkomst en bestemming kan worden gevolgd. Het N.I.S. gaat niet verder dan het arrondissementeel niveau. Verfijningen kunnen worden uitgevoerd door de migraties in te delen bvb. naar leeftijd en nationaliteit.

4.2.3.4. *Geboorten, sterfgevallen, huwelijken en echtscheidingen*

In verband met bovengenoemde demografische verschijnselen beschikt het N.I.S. over gedetailleerde opgaven. Zij vergen een uitgebreid werk voor de gemeentebesturen t.a.v. de informatieverstrekking en voor het N.I.S. t.a.v. de informatieverwerking. Er dient onderzocht in hoeverre het Rijksregister, zonder noemenswaardig informatieverlies, de betrokken gegevens kan bezorgen aan het N.I.S., voor het opstellen van de statistieken.

4.2.3.5. *Huishoudens*

Over bovengenoemde sociologische samenstelling van de bevolking kan het N.I.S. alleen gegevens opstellen ter gelegenheid van een volkstelling. Door het Rijksregister is het mogelijk, op welk moment ook, een statistiek samen te stellen over aantal en structuur van de huishoudens.

4.2.3.6. *Sociaal-ekonomische gegevens*

Gegevens in verband met het beroep, bedrijf, positie in het bedrijf naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat zouden kunnen uitgewerkt worden in zoverre er een gelijkschakeling komt met de identifikatienummers in andere sociale registers van het Rijk. De problemen in dit verband zijn echter nog niet opgelost.

4.3. **Het opzetten van een «micro-census»**

Buiten de traditionele volkstelling, — het systeem dat een volledige telling beoogt van de referentiepopulatie — bestaan er ook andere middelen om geldige gegevens te verzamelen over de sociaal-ekonomische toestand.

De steekproefsgewijze telling is vanuit methodologisch standpunt de aangewezen werkwijze, omdat hiermee een representatieve analyse kan opgezet worden. Daartoe moeten de nodige waarborgen gesteld worden bij de opzet van dit soort onderzoek, waarbij met name de steekproeftrekking een centraal moment uitmaakt. De verkregen resultaten kunnen dan immers op hun waarde geschat worden en met hun betrouwbaarheidsintervallen ten opzichte van het totale universum gesitueerd worden.

Bij de kollekte van demografisch materiaal bestaat het voordeel van deze benadering er vooral in dat men een aantal experimenteermogelijkheden heeft, die men in de algemene tellingen niet kent. Vooral in het stellen van een aantal nieuwe of aangepaste vragen liggen heel wat mogelijkheden besloten.

Het feit dat het stellen van deze of gene vraag niet vanzelfsprekend succesrijk is, is veel minder erg in een steekproefonderzoek dan in een algemene telling.

Het duurt met name niet zo lang vóór er een variante kan opgevraagd worden en de kans tot het stellen van wellicht betere vragen komt snel terug. Als een komplement ten opzichte van een algemene telling is een dergelijk opzet aangewezen. Het is dan mogelijk voor zeer beperkte deel- en doelpopulaties specifieke vragen te stellen, die in het kader van een alomvattend onderzoek gesitueerd kunnen worden. De bijkomende kosten eraan verbonden zijn dan slechts heel relatief en marginaal ten opzichte van de totale kosten van het gehele onderzoek. Als één van de grootste nadelen bij de resultaten van het survey-

onderzoekstype moet vooral gewezen worden op de steeds aanwezige steekproeffouten. Toch is het remediëren hieraan reëel mogelijk, o.a. door het in stand houden van het aantal respondenten en het aantal geldige en bruikbare antwoorden.

Voorals echter het feit dat men vanuit statistisch-stochastische hoek een aantal modellen kan ontwikkelen die een berekening mogelijk maken omtrent de foutenmarge, biedt vele mogelijkheden. De betrouwbaarheids grenzen voor de verkregen resultaten kunnen aldus aangegeven worden, wat een veralgemening naar het universum mogelijk maakt. Toch blijft er steeds een marge van onzekerheid hangen rond de resultaten van een steekproefsgewijs opgezet onderzoek. Daaraan tegemoet komen, zeker op morfologisch niveau, is één van de essentiële taken van een algemene telling. Om gegevens te verkrijgen over karakteristieken van de populatie in beperkte afbakeningen — zowel in tijd als in ruimte —, is een bepaalde vorm van volledige telling blijvend nodig.

Een bijkomend nadeel van het opzetten van een diepgaande micro-census bestaat er ook in dat men beperkt wordt door het aantal mensen dat men kan ondervragen (door financiële en infrastruktuurredenen). Deze beperking krijgt een terugslag op het moment dat men gegevens over deelgroepen wil bereiken. De keuze moet dan ook expliciet gemaakt worden omtrent het peil of het niveau qua bevolkingsuniversum dat men wil bereiken.

Het meestal kortere tijdsinterval tussen de ene steekproeftrekking en de andere biedt dan weer gunstige perspectieven. Vergelijkingen in de tijd en het detecteren van een aantal veranderingen die opgetreden zijn in de tussenliggende fasen kunnen veel sneller gebeuren, zij het dikwijls op beperkt niveau. Enerzijds kan men dan op een algemeen niveau van de bevolking veranderingen vaststellen, anderzijds kunnen er bij bijzondere populaties specifieke intensiteiten gedetecteerd worden.

De komplementariteit van een algemene met een steekproefsgewijze telling kan ook blijken uit het feit dat men uit de resultaten van de gehele observatie het referentieschema kan halen tot het opzetten van een gerichte steekproef met een beperkte reikwijdte.

Door het Nationaal Instituut voor de Statistiek werd reeds in 1977 een dergelijke «micro-census» op het getouw gezet. In navolging van de voorbeelden uit andere landen bleek de nood aan recente gegevens betreffende de bevolkingstoestand. De meeste

belangrijke vragen uit de algemene volkstelling van 1970 werden via een individueel telformulier opnieuw voorgelegd aan representatief gekozen respondenten.

De steekproeftrekking gebeurde met behulp van de bevolkingsregisters van de gemeenten van het land. De doelstelling bestond erin voldoende geldig en betrouwbaar materiaal te verzamelen: een 7,5 % steekproef bij de totale bevolking bleek daartoe te volstaan.

Door het merendeel van de vragen in dezelfde betekenis als die uit de volkstelling van 1970 over te nemen, kon de vergelijkbaarheid tussen beide resultatenreeksen verzekerd worden. De ontwikkelingen die zich tijdens die tussenperiode hadden voorgedaan konden aldus gevolgd worden.

4.4. Een voorstel ter besluit

Rekening houdend met de hierboven uiteengezette situatie in België en ervaringen in sommige andere landen, wordt volgend voorstel geformuleerd i.v.m. de methode voor een toekomstige volkstelling.

Het voorstel is te beschouwen als een keuze, waarbij nog varianten t.a.v. de details mogelijk zijn. De methodologie is overigens niet volledig uitgewerkt en vergt zeker nog overwegingen en besprekingen in het kader van het Nationaal Instituut voor de statistiek en de Hoge Raad voor de Statistiek.

De volkstelling zou kunnen bestaan uit twee quasi gelijktijdig uitgevoerde operaties.

1. Een **exhaustieve telling** met een huishoudenstel-formulier om enerzijds de primaire demografische gegevens te verkrijgen voor de herziening van de gemeentelijke bevolkingsregisters en het Rijksregister (adres, namen van de leden van het huishouden, geslacht, geboortedatum, burgerlijke stand, nationaliteit) en anderzijds een beperkt aantal economische gegevens: beroep, positie in het bedrijf, bedrijfssector en gemeente van tewerkstelling. Deze exhaustieve telling zou gebeuren aan de hand van voorgedrukte in tweevoud opgestelde huishoudformulieren. Het voordrukken zou gebeuren, in een minimum van tijd, met behulp van de bij het Rijksregister opgeslagen gegevens. Deze gegevens zouden door de telplichtigen moeten worden nagezien en eventueel verbeterd.

Eén exemplaar zou bestemd zijn voor het N.I.S. ter opstelling van de statistieken, het ander voor het gemeentebestuur voor de herziening van het bevolkingsregister en het Rijksregister.

De andere hierbovenvermelde economische gegevens (beroep, positie in het bedrijf, activiteits-sector en plaats van tewerkstelling) moeten worden verstrekt door de telplichtigen. Het uitdelen en inzamelen van de huishoudformulieren zou, zoals voorheen, worden uitgevoerd door gemeentelijke tellers. Procedures waarbij terugzending langs de post (of rechtstreekse bezorging op het gemeentehuis) wordt mogelijk gemaakt, moeten nochtans opnieuw worden getest op hun efficiency.

Hierbij mag niet uit het oog worden verloren dat de berichtgevers wettelijk verplicht zijn om de nodige inlichtingen te verstrekken. Zij hebben er tevens belang bij om hun inschrijving in het bevolkingsregister op korrekte wijze te behouden. Experimenten in bepaalde landen hebben bewezen dat 95 % van de bevolking op een spontane wijze heeft geantwoord via de post. Een door de post terug te bezorgen ingevulde vragenlijst mag vanzelfsprekend niet te ingewikkeld zijn. Bovendien moet een aangepaste informatiecampagne gevoerd worden. Korrektiewerk kan grotendeels centraal worden verricht door gemeente-beambten (ook bvb. door telefonische bevraging). In zoverre de voorgestelde vereenvoudigingen worden toegepast, kan het nodige aantal gemeentelijke tellers beperkt worden tot een geringer aantal dan bij vorige tellingen.

2. Een steekproefenquête, waarvoor $\pm 5\%$ van het

totaal aantal huishoudens door het toeval worden aangeduid.

Aan de leden van deze huishoudens zouden, door individuele telformulieren meer gedetailleerde gegevens op sociaal, economisch en cultureel vlak worden opgevraagd. Gegevens in verband met de woningtelling kunnen, bij deze gelegenheid, eveneens worden ingezameld.

Voor deze 5 % steekproef zou men een beroep doen op een beperkt korps van enquêteurs (maximaal 900), rechtstreeks aan te werven door het N.I.S. en belast met het bezoek van de uitgekozen huishoudens (± 180.000). Deze enquêteurs zouden de opdracht krijgen alle vragenlijsten bij de huishoudens zelf in te vullen door interview.

Ten aanzien van de wijzigingen in de structuurgegevens van een bevolking, die vlugger optreden dan voorheen, zouden de bevoegde instanties moeten onderzoeken of het niet wenselijk is de periodiciteit van tien jaar (zoals bij de laatste volkstellingen) te reduceren tot vijf jaar.

Door de exhaustieve telling kunnen de resultaten beschikbaar komen tot op het niveau van de kleinste ruimtelijke eenheden: gemeente, buurt, huizenblok, straat.

Met de 5 % steekproef mag de extrapolatie van de meeste gegevens worden aanvaard tot op het niveau van de arrondissementen (of groeperingen van arrondissementen) of economisch-geografische gebieden.

SELEKTIEVE BIBLIOGRAFIE

- De algemene volks-, nijverheids- en landbouwtellingen in België gehouden sinds 1846;
in: Statistisch Tijdschrift, 1947, 1, p. 117-126;
in: Statistisch Tijdschrift, 1947, 3, p. 490-516;
in: Statistisch Tijdschrift, 1947, 10, p. 1289-1293;
in: Statistisch Tijdschrift, 1948, 11, p. 1673-1683;
in: Statistisch Tijdschrift, 1949, 10, p. 1463-1494.
- Algemene volks- en woningtelling op 1 maart 1981,
in: Statistisch Tijdschrift, 1981, 10-11.
- R. Bilsborrow: The preparation of an inventory of demographic data for social and economic planning.
Chapel Hill, University of North Carolina, 1974. 39 p.
- Central register and administrative data as data source in the Norwegian population census, in: Population et Famille, 1980, 2-3, p. 215-233.
- Enige resultaten van het sociaal-economisch onderzoek, april 1977,
in: Statistisch Tijdschrift, 1979, 2.
- C. Hakim: Secondary analysis in Social Research.
London, Allen & Unwin, 1982. 202 p.
- L. Herberger: Statistische Voraussetzungen und Grundlagen für Bevölkerungswissenschaftliche Untersuchungen (p. 135-152), in: Beiträge aus der Bevölkerungswissenschaftlichen Forschung. Berlin, Boldt, 1983. 592 p.
- L. Kish: Survey Sampling. New York, Wiley 1965. 642 p.
- L. Kish: Samples and censuses, in: International statistical review, 47, 1979, 1, p. 99-109.
- C.F. Nothomb & L. Walt Niel: Het Rijksregister. Brussel, Rijksadministratief Centrum, 1983. 25 p.
- N. Nourney: Einführung der Stichprobenverfahren in die amtliche Statistik, in: BIB-Materialien zur Bevölkerungswissenschaft, 30, p. 21-29.
- S. Shryock & S. Siegel: The Methods and Materials of Demography. Washington, D.C., U.S. Government Printing Office, 1975. 2 Vol.
- H. Van der Haegen & Brulard, Th.: Operationele teleenheden en hun gebruik voor het sociaal-geografisch en planologisch onderzoek, in: Acta Geographica Lovaniensia, 1972, 10.
- Volks- en woningtelling op 1 maart 1981 in België: Knelpunten en toekomstperspectieven, in: Statistisch Tijdschrift, 1982, 11-12.
- Wet van 4 juli 1962, waarbij de regering gemachtigd wordt statistische en andere onderzoekingen te houden betreffende de demografische, economische en sociale toestand van het land, in: Statistisch Tijdschrift, 1962, 9.

De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1984 (1)

1. ALGEMENE BESCHOUWINGEN

De in 1983 ingetreden gunstige kentering in de wereldeconomie heeft zich gedurende het jaar 1984 verder doorgezet.

De wereldproductie is, volgens het G.A.T.T.-Secretariaat (2), met 5,5% in volume toegenomen in 1984 tegenover amper 2% in 1983. Ditzelfde percentage wordt trouwens ook geregistreerd voor de reële stijging van het B.B.P. van de geïndustrialiseerde landen. Deze laatste stijging is hoofdzakelijk te wijten aan de reële groei in de Verenigde Staten van Amerika (+7%) en Japan (+6%). Het B.B.P. zou in West-Europa in volume met 2,5% zijn gestegen. Niettemin mag ook hier van een snellere groei worden gewaagd, vermits in 1983 slechts 1,5% werd bereikt.

In België neemt het B.B.P. met 1,3% toe tegenover een afname met 0,1% in 1983.

Het inflatiepercentage voor de geïndustrialiseerde landen, bedraagt, steeds volgens het G.A.T.T.-Secretariaat (2), 5 à 5,5% en ligt daarmee op ongeveer hetzelfde peil als in 1983. De status-quo wordt bereikt door een daling in West-Europa en een lichte stijging in de Verenigde Staten.

Ook in België wordt in 1984 een geringere toename van het indexcijfer van de consumptieprijzen vastgesteld dan in 1983 (6,3% t.o.v. 7,7%). Daarentegen neemt het indexcijfer van de groothandelsprijzen met 7,4% toe in 1984, terwijl de stijging in 1983 tot 5,2% werd beperkt.

Wat het verloop van de internationale handel betreft, spreekt het G.A.T.T.-Secretariaat (2) van de sterkste toename sinds acht jaren. Met een groei van 9% in volume, wordt een nooit eerder behaald niveau bereikt.

Zowel invoer als uitvoer zijn in 1984, in **werkelijke prijzen uitgedrukt in dollar**, met 6,5% toegenomen t.o.v. 1983. Ditzelfde percentage wordt bereikt voor de uitvoer van de geïndustrialiseerde landen, wier invoer zelfs met 9% is toegenomen t.o.v. het vorige jaar.

De ontwikkelingslanden zien hun uitvoer het sterkst toenemen (+7,5%), terwijl hun invoer met 0,5% terugloopt. Hierbij dient te worden onderstreept dat deze percentages berekend werden op absolute waarden uitgedrukt in dollar.

Ten aanzien van de buitenlandse handel van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie valt in de eerste plaats de identieke procentuele toename (+ 4,9%) van in- en uitvoer in constante prijzen op in 1984 t.o.v. 1983. De stijging van de uitvoer overtreft bijgevolg die van het vorige jaar met 0,7%. De toename van de invoer contrasteert nochtans met de

(1) Belangrijke nota

De resultaten van de statistieken van de buitenlandse handel van de B.L.E.U. over het jaar 1984 zijn definitieve cijfers.

Bij de interpretatie van de resultaten dient daarenboven, omwille van de toenemende verschillen tussen het saldo van de betalingsbalans enerzijds en dat van de in- en uitvoer volgens de douanestatistieken anderzijds, met de volgende opmerkingen rekening te worden gehouden:

1. er bestaan belangrijke methodologische verschillen tussen de twee genoemde statistische bronnen;
2. om het saldo te kennen van de transacties van de B.L.E.U. met de rest van de wereld gebruikt men best het saldo van de betalingsbalans;
3. alleen de douanestatistieken geven de nodige aanvullende informatie, vooral over de verrichtingen per land en per produkt.

Op initiatief van de Heer Minister Mark Eyskens, werd trouwens een nauwkeurig onderzoek aangevat naar de oorzaak van de vastgestelde verschillen.

- (2) «Le commerce international en 1984 et les perspectives actuelles», Communiqué de Presse - G.A.T.T., Genève, 14 mars 1985.

daling van 1,4 % die in 1983 t.o.v. 1982 werd vastgesteld.

Hierna worden de definitieve resultaten van de buitenlandse handel van de B.L.E.U. meer in detail toegelicht.

BELANGRIJKE OPMERKING

Naar aanleiding van het van kracht worden van de Verordening (E.E.G.) nr. 200/83 van 24 januari 1983 (1), betreffende de aanpassing van de statistiek van de buitenlandse handel van de Gemeenschap (bijzondere handel) aan de richtlijnen inzake de harmonisatie van de procedures voor de uitvoer en het in het vrije verkeer brengen van goederen, bevatten de door het N.I.S. sinds 1.1.1983 gepubliceerde cijfers over de buitenlandse handel, zowel bij invoer als bij uitvoer, niet meer die goederen die, door een niet-ingezetene, in de B.L.E.U. enkel in het Europese vrije verkeer zijn gebracht respectievelijk wederuitgevoerd. Deze beweging wordt thans voor de nationale statistiek als doorvoer beschouwd.

Tot vóór 1 januari 1983 was het niet steeds mogelijk te achterhalen of dergelijke goederen al dan niet werden wederuitgevoerd. Indien dit het geval was, sprak men van «vermomde doorvoer». Het was evenwel statistisch niet steeds mogelijk deze beweging te onderkennen om ze zowel bij invoer als bij uitvoer uit te sluiten.

De Europese Gemeenschappen hebben de handelaars nu evenwel de mogelijkheid willen bieden de goederen in het vrije verkeer te brengen in een Lid-Staat naar keuze. Dat kan gebeuren door het betalen van de invoerrechten en/of rechten van gelijke werking, of, in het geval van een nulrecht, het vervullen van de invoerformaliteiten.

Indien nu goederen alleen in het Europese vrije verkeer worden gebracht voor rekening van een niet-ingezetene, gebeurt de statistische registratie alleen voor de statistiek ten behoeve van het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen. In de statistieken van de B.L.E.U. wordt een invoer alleen geregistreerd indien de goederen in het nationale vrije verkeer worden gebracht of voor verbruik worden aangegeven.

Bij uitvoer worden de goederen in de nationale statistiek opgenomen indien het gaat om goederen die worden voortgebracht in de B.L.E.U. of die er in het nationale vrije verkeer zijn.

Bij de interpretatie van de resultaten dient hiermede rekening te worden gehouden, omdat zowel invoer als uitvoer hierdoor worden beïnvloed. Op de handelsbalans mag deze wijziging, in principe, geen invloed hebben.

2. WAARDEVERLOOP IN WERKELIJKE PRIJZEN

In het jaar 1984 bedroeg de export van de B.L.E.U. 2 992,1 miljard F in werkelijke prijzen. In dezelfde periode werden voor 3 195,8 miljard F goederen ingevoerd. De totale omzet van onze handelsverrichtingen met het buitenland bedroeg bijgevolg 6 187,9 miljard F waardoor de grens van 6 000 miljard voor de eerste maal werd overschreden. De totale waarde van de invoer overtrof trouwens voor het eerst de grens van 3 000 miljard F.

T.o.v. 1983 steeg de uitvoer met 340,8 miljard F en de invoer met 374,9 miljard F, wat een procentuele toename inhoudt van respectievelijk 12,9 % en 13,3 %. De groei is bijgevolg gevoelig hoger dan in 1983, vooral dan bij de invoer, die in dit laatste jaar slechts 6,3 % bedroeg, terwijl voor de uitvoer een toename van 10,8 % werd genoteerd. Beide groei-percentages benaderen elkaar zeer dicht — verschil van slechts 0,4 % — wat trouwens ook het geval was voor de jaren 1980, 1981 en 1982. In 1983 daarentegen bedraagt het verschil 4,5 % ten voordele van de uitvoer. Het maandelijks verloop van de uit- en invoerwaarden in 1983 en 1984 treft men respectievelijk aan in de tabellen 1 en 2. Ook de voortschrijdende gemiddelden (2) van de resultaten over de laatste twaalf maanden worden er, in absolute waarden en als procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige twaalf vorige maanden, in weergegeven. Aldus worden de seizoengebonden en de toevallige gebeurtenissen uitgeschakeld.

(1) Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L.26 van 28.1.1983.

(2) Voor de berekeningswijze van deze gemiddelden wordt verwezen naar het artikel «De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1981» — Statistisch Tijdschrift nr. 7-8, 1982, blz. 469-470.

Tabel 1. — VERLOOP VAN DE TOTALE WAARDEN VAN DE BIJZONDERE UITVOERHANDEL

MAANDEN	Waarden in miljarden F	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Absolute waarden in miljarden F	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	218,4	204,6	18,3
Februari	193,0	205,6	17,6
Maart	237,1	207,1	16,0
April	216,6	208,2	15,0
Mei	205,3	209,6	14,3
Juni	237,9	211,5	13,6
Juli	191,7	211,5	12,3
Augustus	184,1	214,8	13,4
September	227,5	214,2	11,4
Oktober	246,7	215,0	10,0
November	251,2	219,0	11,0
December	242,0	220,9	10,8
1984			
Januari	238,1	222,6	8,8
Februari	249,9	227,3	10,6
Maart	274,5	230,4	11,3
April	246,0	232,9	11,9
Mei	258,6	237,3	13,2
Juni	239,8	237,5	12,3
Juli	224,8	240,2	13,6
Augustus	200,4	241,6	12,5
September	254,4	243,9	13,9
Oktober	281,7	246,8	14,8
November	268,2	248,2	13,3
December	255,8	249,3	12,9

De maandresultaten van de uitvoer van goederen uit de B.L.E.U. liggen voor elke maand van het jaar 1984 hoger dan die van 1983. Uitschieters zijn de maanden februari en mei waarin een opvallende stijging t.o.v. dezelfde maand van het vorige jaar wordt vastgesteld, nl. ± 55 miljard F.

Het voortschrijdend gemiddelde van de absolute waarden van de uitvoer steeg van 204,6 miljard F in januari 1983 tot 220,9 miljard F in december van datzelfde jaar. Dit houdt bijgevolg een toename in van 16,3 miljard F. In 1984 bedraagt de stijging heel wat meer: van 222,6 miljard F in januari wordt 249,3 miljard F bereikt in december; dit betekent een verhoging van 26,7 miljard F (26,5 miljard F in 1982).

Het verloop van de procentuele toename is dan ook anders in 1984 dan in 1983. In dit laatste jaar

Tabel 2. — VERLOOP VAN DE TOTALE WAARDEN VAN DE BIJZONDERE INVOERHANDEL.

MAANDEN	Waarden in miljarden F	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Absolute waarden in miljarden F	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	218,1	223,2	15,1
Februari	229,0	225,5	15,6
Maart	272,1	225,8	12,9
April	229,3	224,9	10,4
Mei	218,0	225,1	8,7
Juni	243,2	225,9	7,4
Juli	197,4	225,7	6,7
Augustus	204,2	226,7	6,8
September	240,9	228,0	6,3
Oktober	258,8	231,1	7,0
November	256,5	232,5	5,9
December	253,4	235,1	6,3
1984			
Januari	267,1	239,2	7,2
Februari	272,7	242,8	7,7
Maart	291,3	244,4	8,2
April	263,6	247,3	9,9
Mei	278,5	252,3	12,1
Juni	255,0	253,3	12,1
Juli	225,2	255,6	13,2
Augustus	235,2	258,2	13,9
September	264,6	260,1	14,1
Oktober	298,5	263,4	14,0
November	288,8	266,1	14,5
December	255,5	266,3	13,3

wordt een hoog percentage genoteerd in de beginmaanden (18,3 in januari), dat daarna geleidelijk daalt tot 10,8 in december. Het verloop vastgesteld voor 1984, dat veel gelijkenis vertoont met 1982, begint in januari met het laagste groeipercentage (8,8 %). Dit neemt gestadig toe (alleen juni en augustus vormen hierop een uitzondering) tot oktober (14,8 %). November en december kennen dan weer een iets lagere groeivoet.

De maandresultaten van de bijzondere invoerhandel lopen weinig parallel met de cijfers van 1983. Vooral in januari, februari, mei en oktober 1984 werd althans in werkelijke prijzen, opmerkelijk meer ingevoerd dan in dezelfde maanden van 1983. In december was het verschil vrijwel te verwaarlozen. Maandresultaten dienen evenwel met de grootste omzichtigheid te worden behandeld. Louter toevalli-

ge omstandigheden kunnen immers belangrijke schommelingen teweegbrengen.

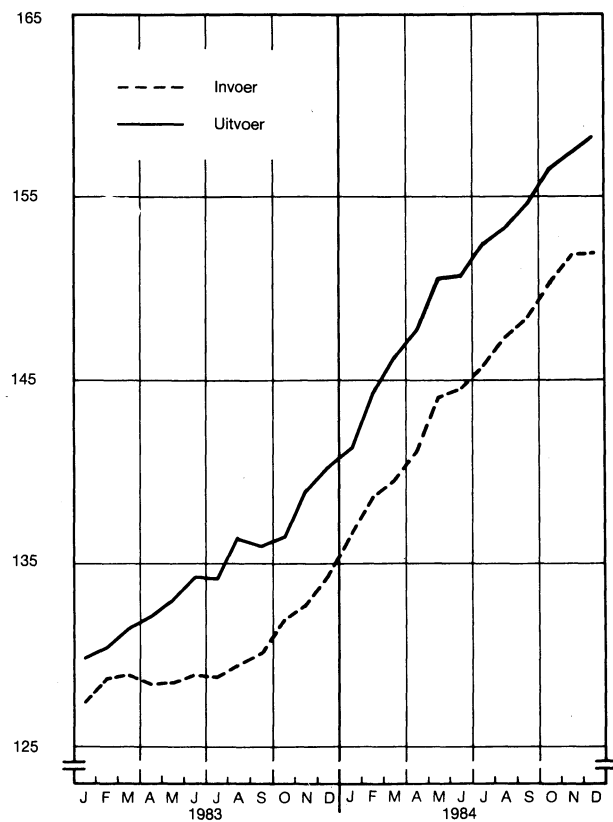
Ook bij de invoer is er weinig gelijkenis tussen de groeipercentages van de voortschrijdende gemiddelden in 1983 en 1984. Het eerste kwartaal van 1983 kent relatief hoge groeicijfers (gemiddeld 14,5 %) die nauw aansluiten bij die van het tweede semester 1982. Deze stagnatieperiode wordt gevolgd door twee achtereenvolgende dalingen van het groeipercentage (april en mei 1983). De maand mei 1983 luidt een nieuwe stagnatieperiode in, die eindigt in april 1984 (maandgemiddelde van 7,3 %). In deze periode wordt trouwens eerst een zeer trage daling van het groeitempo vastgesteld (van 8,7 % in mei 1983 tot 5,9 % in november 1983), gevolgd door een even trage stijging tot 9,9 % in april 1984. De maanden mei en juni 1984 kennen een identieke aangroei van 12,1 %. Vanaf juli 1984 wordt een nieuwe stagnatieperiode vastgesteld met een gemiddelde aangroei van 13,8 %.

Tabel 3. — VOORTSCHRIJDENDE INDEXCIJFERS VAN DE CUMULATIEVE WAARDEN VAN IN- EN UITVOER DER LAATSTE TWAALF MAANDEN BASIS 1980 = 100

MAANDEN	Uitvoer	Invoer
1983		
Januari	129,9	127,5
Februari	130,5	128,8
Maart	131,5	129,0
April	132,2	128,5
Mei	133,0	128,6
Juni	134,3	129,0
Juli	134,2	128,9
Augustus	136,4	129,5
September	136,0	130,2
Oktober	136,5	132,0
November	139,0	132,8
December	140,3	134,3
1984		
Januari	141,3	136,6
Februari	144,3	138,7
Maart	146,3	139,6
April	147,8	141,2
Mei	150,7	144,1
Juni	150,8	144,7
Juli	152,5	146,0
Augustus	153,4	147,5
September	154,8	148,6
Oktober	156,7	150,5
November	157,6	152,0
December	158,3	152,1

Een andere mogelijkheid om de ontwikkeling van de in- en uitvoergegevens te volgen, wordt geboden aan de hand van de voortschrijdende indexcijfers van de cumulatieve waarden van de laatste twaalf maanden t.o.v. 1980. Deze indexcijfers geven de verhouding weer ($\times 100$) tussen de totale invoer- en uitvoerwaarde over de laatste twaalf maanden en de overeenkomstige totale waarde tijdens het basisjaar 1980 (1). Ze worden weergegeven in tabel 3 en in grafiek 1.

Grafiek 1
Voortschrijdende indexcijfers van de cumulatieve waarden der laatste twaalf maanden t.o.v. 1980=100

Zowel bij de invoer als bij de uitvoer wordt voor heel het jaar 1984 een geleidelijke stijging vastgesteld, en dit in tegenstelling tot het jaar 1983 gedurende hetwelk de continue stijging bij uitvoer onderbroken werd door een stagnatie in september en oktober, en bij invoer gedurende de periode maart tot juli. Deze verschijnselen komen tot uiting in grafiek 1.

(1) «De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1978» - Statistisch Tijdschrift nr. 6, 1979, blz. 551.

3. WAARDEVERLOOP IN CONSTANTE PRIJZEN

Het is de laatste jaren duidelijk gebleken dat ook de buitenlandse handel wordt gekenmerkt door belangrijke prijsstijgingen. Deze zouden soms verkeerdelijk de indruk kunnen verwekken dat het handelsverkeer er flink is op vooruitgegaan. Om dit te vermijden is het gewenst het waardeverloop van de buitenlandse handel te bepalen tegen constante prijzen.

Gewoontegetrouw gebruiken we hiertoe de hoeveelheidsindexcijfers van uitvoer en invoer die respectievelijk voorkomen in de tabellen 4 en 5. Deze tabellen geven bovendien voor elke maand de hoeveelheidsindex berekend over de periode van twaalf opeenvolgende maanden waarvan de laatste de berichtmaand is. De voortschrijdende index van de maand december van een bepaald jaar is bijgevolg

Tabel 4. — HOEVEELHEIDSINDEXCIJFERS
BIJ DE UITVOER

MAANDEN	Maand-indexcijfers 1980 = 100	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Indexcijfers op vaste basis 1980 = 100	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de over- eenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	105,5	103,5	3,5
Februari	95,8	103,3	3,1
Maart	117,8	103,5	2,4
April	106,3	103,6	2,4
Mei	99,9	103,9	2,6
Juni	115,5	104,5	3,2
Juli	92,6	104,1	2,4
Augustus	88,2	105,3	3,8
September	108,0	104,6	2,8
Oktober	114,7	104,3	2,1
November	116,6	105,7	3,6
December	112,4	106,1	4,1
1984			
Januari	107,0	106,2	2,7
Februari	111,4	107,5	4,1
Maart	124,2	108,1	4,4
April	111,2	108,5	4,7
Mei	115,5	109,8	5,6
Juni	106,8	109,0	4,3
Juli	99,7	109,6	5,4
Augustus	90,4	109,8	4,3
September	113,1	110,2	5,4
Oktober	124,8	111,1	6,5
November	118,5	111,2	5,3
December	113,6	111,3	4,9

Tabel 5. — HOEVEELHEIDSINDEXCIJFERS
BIJ DE INVOER.

MAANDEN	Maand-indexcijfers 1980 = 100	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Indexcijfers op vaste basis 1980 = 100	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de over- eenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	93,0	96,9	1,2
Februari	95,3	97,1	1,8
Maart	115,5	96,9	0,5
April	95,2	95,9	- 1,0
Mei	90,6	95,4	- 2,3
Juni	100,7	95,2	- 3,1
Juli	79,0	94,5	- 3,5
Augustus	81,8	94,5	- 3,0
September	96,0	94,5	- 2,9
Oktober	102,0	95,2	- 1,8
November	100,5	95,2	- 2,0
December	97,0	95,5	- 1,3
1984			
Januari	100,0	96,1	- 0,8
Februari	101,2	96,6	- 0,6
Maart	110,3	96,2	- 0,7
April	101,3	96,7	0,8
Mei	106,6	98,0	2,8
Juni	97,2	97,7	2,7
Juli	85,2	98,3	4,0
Augustus	88,7	98,8	4,5
September	98,6	99,0	4,8
Oktober	113,0	100,0	5,0
November	106,8	100,5	5,6
December	94,4	100,3	4,9

gelijk aan de hoeveelheidsindex van het betrokken jaar.

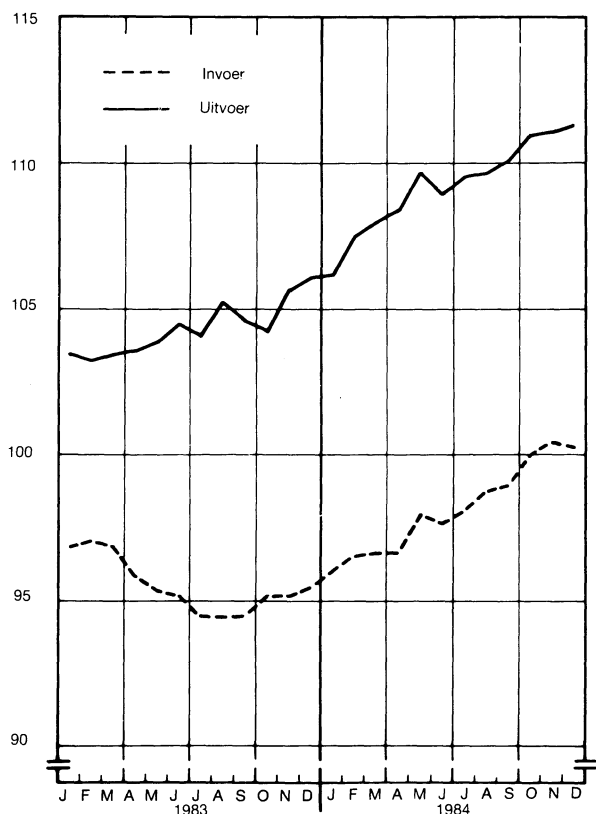
In dezelfde tabellen vindt men ook nog de procentuele stijging of daling van het voortschrijdende gemiddelde t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige twaalf vorige maanden.

Dit percentage toont ons, in tabel 4, dat de uitvoer van december 1982 tot december 1983 met 4,1 % is gestegen, terwijl er gedurende dezelfde periode een afname van 1,3 % wordt genoteerd voor de invoer (tabel 5). Deze tegengestelde ontwikkeling, die reeds in 1982 werd vastgesteld, zet zich niet meer voort in de loop van 1984. Voor dit laatste jaar dient men vast te stellen dat, terwijl de procentuele toename van het voortschrijdend gemiddelde van de uitvoer schommelt rond de 4,9 %, met hoogtepunten in mei (5,6 %) en oktober (6,5 %), er voor de invoer een gestadige toename van het groeitempo wordt

waargenomen, gaande van -0,6 % in februari tot 5,6 % in november. In december is voor beide bewegingen het groeipercentage identiek, namelijk 4,9 %.

Deze verschijnselen worden trouwens duidelijk geïllustreerd in grafiek 2, waarin de voortschrijdende hoeveelhedsindexcijfers van de laatste twaalf maanden t.o.v. 1980 werden uitgezet. De genoemde versnelling van het groeitempo bij invoer is echter niet van aard om een kentering teweeg te brengen in de indexcurven, die blijven uiteenlopen. Wel wordt de toename van de afwijking sterk naar beneden gedrukt. Zo stelt men bv. voor januari 1983 een afwijking vast van 6,6 punten, voor december 1983 van 10,6 punten (+4,0 punten) en voor december 1984 van 11,0 punten (+0,4 punt).

Grafiek 2
Voortschrijdende indexcijfers van de hoeveelheden der laatste twaalf maanden t.o.v. 1980=100

De comparatieve ontwikkeling van de in- en uitgevoerde hoeveelheden kan het best worden gevolgd aan de hand van de voortschrijdende indexcijfers van de bruto-ruilvoet (1) die voorkomen in tabel 6 en uitgezet zijn in grafiek 3.

(1) Indexcijfer van de bruto-ruilvoet = $\frac{\text{hoeveelhedsindexcijfer bij uitvoer}}{\text{hoeveelhedsindexcijfer bij invoer}} \times 100$

Grafiek 3
Voortschrijdende indexcijfers van de bruto-ruilvoet der laatste twaalf maanden t.o.v. 1980=100

De gunstige kentering die in de loop van 1981 was ingetreden — vanaf september 1981 is het voortschrijdende indexcijfer van de bruto-ruilvoet immers groter dan 100 — werd ook in de loop van het jaar 1983 voortgezet. Een kleine en kortstondige onderbreking van de opgang werd vastgesteld in februari, in september en in oktober 1983, doch telkens werd ze opgevolgd door een flinke stijging. Voor 1984 daarentegen wordt een stagnatie genoteerd. Alleen de maanden maart tot mei kennen een iets hogere bruto-ruilvoet, terwijl die voor de maanden januari en november minder gunstig is.

Het jaarindexcijfer van de bruto-ruilvoet bedroeg 104,5 in 1981, 105,3 in 1982 (+ 0,7 punt), 111,1 in 1983 (+5,8 punten) en 111,0 (-0,1 punt) in 1984. Er lijkt bijgevolg een einde te zijn gekomen aan de gunstige evolutie die het jaar 1983 kenmerkte.

4. VERLOOP VAN DE GEMIDDELDE WAARDEN

Het verloop van de gemiddelde waarden van in- en uitvoer wordt weergegeven aan de hand van de

Tabel 6. — INDEXCIJFERS VAN DE RUILVOET

MAANDEN	Netto-ruilvoet		Bruto-ruilvoet	
	Vaste basis 1980 = 100	Gemiddelde van de laatste 12 maanden t.o.v. de overeen- komstige 12 vorige maanden	Vaste basis 1980 = 100	Gemiddelde van de laatste 12 maanden t.o.v. de overeen- komstige 12 vorige maanden
1983				
Januari	98,1	95,4	113,5	106,8
Februari	93,2	95,3	100,5	106,4
Maart	94,9	95,4	102,0	106,8
April	94,0	95,2	111,6	108,0
Mei	94,9	95,0	110,3	108,9
Juni	94,8	94,8	114,6	109,8
Juli	92,1	94,6	117,2	110,1
Augustus	92,9	94,5	107,8	111,4
September	93,2	94,4	112,5	110,7
Oktober	94,2	94,3	112,4	109,6
November	93,8	94,3	116,0	111,0
December	91,6	94,0	115,9	111,1
1984				
Januari	92,6	93,6	107,0	110,5
Februari	92,6	93,5	110,0	111,3
Maart	93,0	93,3	112,6	112,4
April	94,5	93,3	109,7	112,2
Mei	95,3	93,4	108,3	112,0
Juni	95,1	93,4	109,9	111,6
Juli	94,8	93,6	116,9	111,6
Augustus	92,9	93,6	102,0	111,1
September	93,2	93,6	114,7	111,3
Oktober	95,0	93,7	110,4	111,1
November	93,0	93,6	110,9	110,7
December	92,4	93,7	120,4	111,0

maandindexcijfers en van de voortschrijdende maandindexcijfers van deze gemiddelde waarden. Ze komen voor in de tabellen 7 (uitvoer) en 8 (invoer). Dezelfde tabellen bevatten tevens de procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige twaalf vorige maanden.

Opvallend in tabel 7 is de forse stijging van het maandindexcijfer van de gemiddelde uitvoerwaarde in januari 1984 t.o.v. december 1983 (+4,7 punten). De maandindexcijfers vertonen verder voor 1984 een licht stijgende tendens van de gemiddelde uitvoerwaarde, wat eveneens het geval was in 1983. In 1984 wordt evenwel een meer op- en neergaande beweging vastgesteld dan in 1983. De laagste waarden worden genoteerd voor de maanden maart, april en augustus, terwijl de hoogste voorkomen in oktober en november.

Deze evolutie resulteert in een prijsstijging van 7,6 % tegenover 6,4 % in 1983 (+1,2 %). Aan de algemeen dalende trend van de procentuele toename

t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige twaalf vorige maanden die het jaar 1983 kenmerkt (14,4 % in januari t.o.v. 6,4 % in december), wordt in 1984 een einde gemaakt. Van januari 1984 tot september wordt immers een algemeen stijgend verloop waargenomen, gaande van 6,0 % tot 8,0 %. Voor het laatste trimester 1984 stelt men echter een stabilisatie vast.

De invoer kent eveneens een gelijkaardige evolutie. In januari 1984 wordt een einde gemaakt aan het algemeen dalende verloop van de procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige twaalf vorige maanden dat het jaar 1983 kenmerkt (13,7 % in januari t.o.v. 7,7 % in december). Deze evolutie resulteert in een prijsstijging van 7,9 % tegenover 7,7 % voor 1983 (+0,2 %). De maandindexcijfers van januari tot december stijgen met slechts 2,1 punten in 1984, terwijl deze van 1983 een toename kennen van 15,2 punten.

Ook grafiek 4, waarin de voortschrijdende index-

cijfers van de gemiddelde waarden van de twaalf laatste maanden t.o.v. 1980 zijn uitgezet, illustreert duidelijk de beschreven evolutie in de loop van 1984.

Met behulp van de indexcijfers van de netto-ruilvoet (1) kan het verloop van de indexcijfers van de gemiddelde uitvoerwaarde en invoerwaarde worden vergeleken. De resultaten van deze berekening treft men aan in tabel 6. In grafiek 5 worden de voortschrijdende indexcijfers van de netto-ruilvoet uitgezet. Hieruit blijkt duidelijk dat de gemiddelde invoerwaarden de gemiddelde uitvoerwaarden overtreffen en dat de netto-ruilvoet nog iets ongunstiger wordt in 1984 dan in 1983, vooral dan gedurende de eerste helft van het jaar.

Het gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Tabel 7. — INDEXCIJFERS VAN DE GEMIDDELDE UITVOERWAARDEN.

MAANDEN	Maand-indexcijfers 1980 = 100	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Indexcijfers op vaste basis 1980 = 100	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	131,4	125,5	14,4
Februari	127,9	126,3	14,0
Maart	127,7	127,0	13,3
April	129,3	127,6	12,3
Mei	130,5	128,0	11,4
Juni	130,8	128,5	10,1
Juli	131,4	129,0	9,6
Augustus	132,4	129,5	9,2
September	133,6	130,0	8,3
Oktober	136,5	130,9	7,7
November	136,8	131,6	7,1
December	136,6	132,2	6,4
1984			
Januari	141,3	133,0	6,0
Februari	142,4	134,2	6,2
Maart	140,3	135,4	6,6
April	140,5	136,3	6,9
Mei	142,2	137,3	7,2
Juni	142,5	138,2	7,6
Juli	143,1	139,1	7,8
Augustus	140,7	139,7	7,9
September	142,8	140,4	8,0
Oktober	143,3	141,0	7,8
November	143,7	141,6	7,7
December	142,9	142,2	7,6

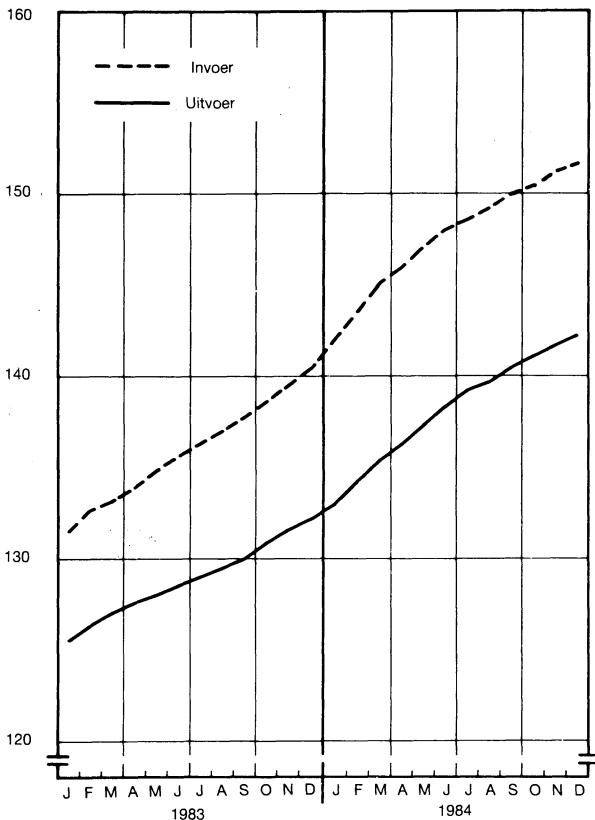
(1) Indexcijfer van de netto-ruilvoet = $\frac{\text{Indexcijfer van de gemiddelde uitvoerwaarde}}{\text{Indexcijfer van de gemiddelde invoerwaarde}} \times 100$

t.o.v. de overeenkomstige twaalf vorige maanden daalt met slechts 0,3 punt (94,0 in december 1983 tegenover 93,7 in december 1984), terwijl dit verschil 1,2 punt bedroeg in 1983 t.o.v. 1982. De zeer lichte neiging tot dalen, die een aanvang nam midden 1983, wordt nog voortgezet gedurende 1984. Men mag trouwens bijna van een stabilisatie gewagen gedurende dit jaar.

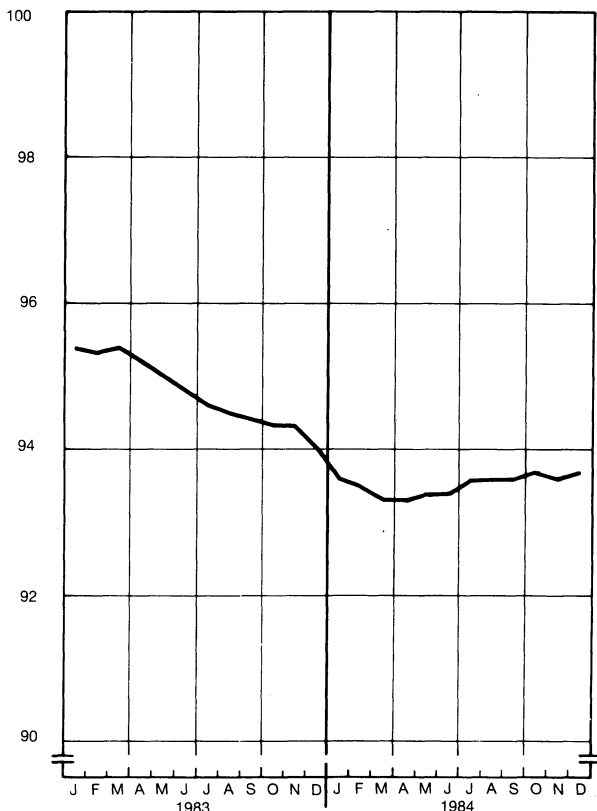
Tabel 8. — INDEXCIJFERS VAN DE GEMIDDELDE INVOERWAARDEN.

MAANDEN	Maand-indexcijfers 1980 = 100	Voortschrijdende gemiddelden van de resultaten over de laatste 12 maanden	
		Indexcijfers op vaste basis 1980 = 100	Procentuele toename t.o.v. het gemiddelde van de overeenkomstige 12 vorige maanden
1983			
Januari	134,0	131,5	13,7
Februari	137,3	132,6	13,6
Maart	134,6	133,1	12,3
April	137,5	133,9	11,5
Mei	137,5	134,8	11,3
Juni	137,9	135,6	10,8
Juli	142,7	136,4	10,6
Augustus	142,5	137,0	10,2
September	143,3	137,8	9,5
Oktober	144,9	138,7	9,0
November	145,8	139,5	8,1
December	149,2	140,5	7,7
1984			
Januari	152,5	142,1	8,1
Februari	153,9	143,6	8,3
Maart	150,9	145,2	9,0
April	148,6	146,1	9,1
Mei	149,2	147,0	9,1
Juni	149,9	148,0	9,2
Juli	150,9	148,6	8,9
Augustus	151,5	149,2	8,9
September	153,2	150,0	8,9
Oktober	150,9	150,5	8,5
November	154,5	151,3	8,4
December	154,6	151,7	7,9

Grafiek 4
Voortschrijdende indexcijfers
van de gemiddelde waarden
van de laatste 12 maanden t.o.v. 1980=100

Grafiek 5
Voortschrijdende indexcijfers van de netto-ruilvoet
van de laatste 12 maanden t.o.v. 1980=100

5. INDELING NAAR GOEDERENAFDELING

De relatief belangrijke stijging van de buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1984 is in hoofdzaak toe te schrijven aan de toename van de aankopen en de verkopen van grond- en hulpstoffen en aan een verbetering van de handel in verbruiksgoederen en vooral dan de niet-duurzame. Tabel 9 maakt dit duidelijk.

De in- en uitvoer van grond- en hulpstoffen zijn immers in volume toegenomen met respectievelijk 9,7 % en 7,6 %, en die van niet-duurzame verbruiksgoederen met 5,7 % en 6,4 %.

Voor de andere goederengroepen worden in volume groeipercentages vastgesteld tussen 3,8 en 5,9 %, met uitzondering van de uitvoer van duurzame verbruiksgoederen die een daling kent van 2,2 %.

Deze cijfers dienen uiteraard vergeleken te worden met de totale handel die, in volume, een groei vertoont van 4,9 % zowel bij de invoer als bij de uitvoer.

Wat de gemiddelde waarden betreft, die reeds werden toegelicht in punt 4 hiervoor, valt vooral de gelijkmatige tred op die bij vergelijking met het voorgaande jaar bij in- en uitvoer wordt vastgesteld met weinig van elkaar verwijderde extremen, van 5,7 % en 7,7 % bij de invoer (4,5 % en 10,4 % in 1983) en van 5,2 % en 7,8 % bij de uitvoer (3,3 % en 12,3 % in 1983). Beide bewegingen kennen bijgevolg een bijna identiek verloop.

In de tabellen 10 en 11 wordt de uitsplitsing gegeven van respectievelijk de uitvoer en de invoer van de B.L.E.U. volgens de secties en de voornaamste afdelingen van de Type-classificatie voor de Internationale Handel (T.C.I.H. herziening 2). Gegevens in constante prijzen zijn niet beschikbaar, zodat de commentaar alleen betrekking heeft op de in werkelijke prijzen uitgedrukte resultaten.

De structuur van de B.L.E.U.-export heeft in 1984 geen fundamentele wijzigingen ondergaan. Net zoals de vorige jaren bestaat onze uitvoer hoofdzakelijk uit fabrikaten (secties 6 en 8), machines en vervoermaterieel (sectie 7) alsook chemische produkten (sectie 5). Deze secties vertegenwoordigen in 1984 samen 73,5 % van de B.L.E.U.-uitvoer tegenover 73,8 % in 1983, 73,0 % in 1982, 73,4 % in 1981, 75,7 % in 1980, 76,7 % in 1979 en 79,7 % in 1978. In

tegenstelling tot 1983 werd in 1984 opnieuw een geringe daling van het totale aandeel van deze produktengroepen vastgesteld.

Uit tabel 10 blijkt duidelijk dat van deze componenten alleen voor de groep «machines en vervoermaterieel» (sectie 7) een daling van het relatieve aandeel wordt genoteerd (21,0 % tegen 22,4 % in 1983). De drie overige componenten kennen gezamenlijk een relatief aandeel van 52,5 % terwijl dit percentage voor 1983 slechts 51,4 % bedroeg. Hun gezamenlijk groeipercentage bedraagt 15,1 %, tegenover 12,9 % voor de totale uitvoer, terwijl dit voor «machines en vervoermaterieel» (sectie 7) slechts 5,9 % belooft.

In tegenstelling tot de algemene tendens van de voorgaande jaren wordt in 1984 een gevoelige daling waargenomen van het relatieve aandeel van de leveringen van machines en vervoermaterieel (sectie 7) (2). De leveringen van fabrikaten (secties 6 en 8) (1) en vooral van chemische produkten (sectie 5) (3) zijn er net als voorgaande jaren, verder op vooruit gegaan.

Forse groeivoeten worden genoteerd voor twee secties waarvan de absolute waarde evenwel minder belangrijk is. Het betreft sectie 4, vetten en oliën van dierlijke en plantaardige oorsprong, met een groei van 67,9 % en een relatief aandeel van slechts 0,8 %, en sectie 2 grondstoffen m.u.v. minerale brandstoffen, die een groeivoet kent van 27,4 % en een relatief aandeel van 3,0 %.

Opmerkelijk is tevens de belangrijke toename vastgesteld voor de produkten van sectie 0 (levende dieren en voedingswaren) die een groei kennen van 19,1 % en een relatief aandeel van 9,3 %, tegenover respectievelijk 1,5 % en 8,8 % in 1983.

Tenslotte dient nog genoteerd te worden dat voor drie secties een minder belangrijke groei wordt vastgesteld. Het betreft de secties 1 (dranken en tabak), 3 (minerale brandstoffen, smeermiddelen en soortgelijke produkten) en 9 (goederen en transacties niet elders gerangschikt) die een groeivoet kennen van respectievelijk 6,8 %, 6,6 % en 8,0 %, en een relatief aandeel van 0,7 %, 7,9 % en 4,8 %. Vooral de

Tabel 9. — HOEVEELHEIDSINDEXCIJFERS EN INDEXCIJFERS DER GEMIDDELDE WAARDE VAN DE IN- EN UITGEVOERDE GOEDEREN. JAAR 1984
1980=100 (*)

GOEDERENGROEPEN	Hoeveelheidsindexcijfer		Toename t.o.v. vorig jaar %		Indexcijfer van de gemiddelde waarde		Toename t.o.v. vorig jaar %	
	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer
Grond- en hulpstoffen	115,2	117,0	9,7	7,6	133,8	134,1	7,7	7,8
Uitrustingsgoederen	94,8	103,5	4,3	5,9	154,0	141,8	5,7	7,8
Duurzame verbruiksgoederen	90,3	113,1	3,8	- 2,2	147,2	149,0	6,1	5,2
Niet-duurzame verbruiksgoederen	104,7	121,0	5,7	6,4	141,7	138,0	6,4	6,4

(*) Methodologische nota.

De hoeveelheidsindexcijfers zijn het resultaat van de vergelijking tussen de in- en uitgevoerde hoeveelheden van de verschillende goederen in de basis- en verslagperiode, gewogen door hun gemiddelde eenheidswaarde in de basisperiode. Het zijn dus indexcijfers met vaste wegingscoëfficiënten (Laspeyres-index).

De indexcijfers van de gemiddelde waarde (unit value), welke worden berekend om de variaties in de gemiddelde prijs der in- en uitgevoerde goederen te volgen, zijn het resultaat van de vergelijking tussen de gemiddelde eenheidswaarden van de diverse goederen in de basis- en verslagperiode, gewogen door de in- of uitgevoerde hoeveelheid ervan in de verslagperiode. Het zijn dus indexcijfers met veranderlijke wegingscoëfficiënten (Paasche-index).

Zowel voor de hoeveelheidsindexcijfers als voor de indexcijfers der gemiddelde waarde zijn de berekeningen gebaseerd op posten welke 83% van de totale invoerwaarde en 85% van de totale uitvoerwaarde in het basisjaar vertegenwoordigen.

(1) Relatief aandeel van de secties 6 en 8 van de T.C.I.H.-herziening 2 in de B.L.E.U.-export

1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
41,7	42,7	40,9	41,1	38,6	37,0	37,8	38,4

(2) Relatief aandeel van de sectie 7 van de T.C.I.H.-herziening 2 in de B.L.E.U.-export.

1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
24,2	24,3	23,0	21,6	21,7	22,6	22,4	21,0

(3) Relatief aandeel van de sectie 5 van de T.C.I.H.-herziening 2 in de B.L.E.U.-export.

1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
12,3	12,7	12,8	13,0	13,1	13,4	13,6	14,1

Tabel 10. — BIJZONDERE UITVOERHANDEL NAAR DE SECTIES EN DE VOORNAAMSTE AFDELINGEN VAN DE «TYPE-CLASSIFICATIE VOOR DE INTERNATIONALE HANDEL».

SECTIES EN AFDELINGEN	Miljarden F		Percentages		Toename in %
	1983	1984	1983	1984	
0. Levende dieren en voedingswaren.					
01. Producten uit het dierenrijk	93,9	107,3	3,5	3,6	14,3
02. Granen en producten van de meelindustrie	43,7	57,3	1,6	1,9	31,0
03. Fruit en groenten	29,5	34,6	1,1	1,2	17,0
04. Andere voedingsmiddelen	66,0	78,5	2,5	2,6	19,1
<i>Totaal van de sectie 0:</i>	233,1	277,7	8,8	9,3	19,1
1. Dranken en tabak.					
<i>Totaal van de sectie 1:</i>	20,5	21,9	0,8	0,7	6,8
2. Grondstoffen, m.u.v. minerale brandstoffen.					
<i>Totaal van de sectie 2:</i>	70,0	89,2	2,6	3,0	27,4
3. Minerale brandstoffen, smeermiddelen en soortgelijke producten.					
31. Distillatieproducten van aardolie	207,6	219,2	7,8	7,3	5,6
32. Andere energetische producten	15,0	18,0	0,6	0,6	20,3
<i>Totaal van de sectie 3:</i>	222,6	237,2	8,4	7,9	6,6
4. Vetten en oliën van dierlijke en plantaardige oorsprong.					
<i>Totaal van de sectie 4:</i>	13,4	22,5	0,5	0,8	67,9
5. Chemische producten.					
51. Chemische elementen en verbindingen	87,3	102,2	3,3	3,4	17,1
52. Geneeskrachtige en farmaceutische producten	32,6	36,8	1,2	1,2	13,0
53. Kunstmeststoffen	27,4	29,5	1,0	1,0	7,4
54. Kunstmatige plastische stoffen en kunstharsen	112,3	133,2	4,2	4,5	18,7
55. Andere chemische producten	100,3	120,2	3,8	4,0	19,8
<i>Totaal van de sectie 5:</i>	360,0	421,9	13,6	14,1	17,2
6. Fabrikaten gerangschikt naar de grondstof.					
61. Papier, karton en werken daarvan	36,6	41,2	1,4	1,4	12,4
62. Garen, weefsels, geconfectioneerde textielwaren e.d.	145,5	167,8	5,5	5,6	15,4
63. Fabrikaten van minerale stoffen andere dan metaal	215,6	244,7	8,1	8,2	13,5
64. Ijzer, gietijzer en staal	211,1	253,1	8,0	8,5	19,9
65. Non-ferrometalen	104,6	113,0	3,9	3,8	8,1
66. Metaalwaren	55,9	64,4	2,1	2,2	15,3
67. Andere fabrikaten	43,3	47,8	1,6	1,6	10,3
<i>Totaal van de sectie 6:</i>	812,6	932,0	30,6	31,1	14,7
7. Machines en vervoermaterieel.					
71. Generatoren en motoren	28,6	29,6	1,1	1,0	3,6
72. Machines	129,2	154,5	4,9	5,2	19,6
73. Toestellen voor telecommunicatie	97,8	105,3	3,7	3,5	7,7
74. Vervoermaterieel	339,0	340,2	12,8	11,4	0,4
<i>Totaal van de sectie 7:</i>	594,6	629,7	22,4	21,0	5,9
8. Diverse fabrikaten, n.e.g.					
81. Meubelen	28,9	31,8	1,1	1,1	10,0
82. Kleding	38,5	43,0	1,5	1,4	11,5
83. Apparaten voor beroepen, wetenschappelijk gebruik, apparaten voor foto- en cinematografie, uurwerken, optiek	56,1	63,3	2,1	2,1	12,9
84. Fabrikaten n.e.g.	67,9	78,2	2,6	2,6	15,2
<i>Totaal van de sectie 8:</i>	191,4	216,3	7,2	7,2	13,0
9. Goederen en transacties niet elders gerangschikt.					
<i>Totaal van de sectie 9:</i>	133,1	143,8	5,0	4,8	8,0
<i>Algemeen totaal:</i>	2 651,3	2 992,1	100,0	100,0	12,9

Tabel 11. — BIJZONDERE INVOERHANDEL NAAR DE SECTIES EN DE VOORNAAMSTE AFDELINGEN VAN DE «TYPE-CLASSIFICATIE VOOR DE INTERNATIONALE HANDEL».

SECTIES EN AFDELINGEN	Miljarden F		Percentages		Toename in %
	1983	1984	1983	1984	
0. Levende dieren en voedingswaren.					
01. Producten uit het dierenrijk	85,2	88,3	3,0	2,8	3,6
02. Granen en produkten van de meelindustrie	57,9	72,3	2,1	2,3	24,9
03. Fruit en groenten	44,6	50,3	1,6	1,6	12,6
04. Andere voedingsmiddelen	71,7	90,9	2,5	2,8	26,7
<i>Totaal van de sectie 0:</i>	259,5	301,7	9,2	9,4	16,3
1. Dranken en tabak.					
<i>Totaal van de sectie 1:</i>	33,0	36,2	1,2	1,1	9,6
2. Grondstoffen, m.u.v. minerale brandstoffen.					
21. Hout en kurk	19,6	21,5	0,7	0,7	9,7
22. Textielstoffen en afval van textielstoffen en -waren	26,7	34,8	0,9	1,1	30,0
23. Minerale niet metaalhoudende produkten m.u.v. brandstoffen en edelstenen	25,8	29,4	0,9	0,9	13,7
24. Ertsen en metaalresiduen	77,3	82,5	2,7	2,6	6,6
25. Andere grondstoffen	55,3	68,6	2,0	2,1	23,9
<i>Totaal van de sectie 2:</i>	204,8	236,7	7,3	7,4	15,6
3. Minerale brandstoffen, smeermiddelen en soortgelijke produkten.					
31. Kolen, cokes en briketten	39,2	49,2	1,4	1,5	25,3
32. Ruwe aardolie	226,7	216,2	8,0	6,8	- 4,6
33. Distillatieprodukten van aardolie	187,9	232,8	6,7	7,3	23,8
34. Aardgas en fabrieksgas	75,9	89,9	2,7	2,8	18,5
35. Electricische energie	5,9	6,9	0,2	0,2	16,7
<i>Totaal van de sectie 3:</i>	535,7	595,0	19,0	18,6	11,1
4. Vetten en oliën van dierlijke en plantaardige oorsprong.					
<i>Totaal van de sectie 4:</i>	13,9	21,3	0,5	0,7	53,9
5. Chemische produkten.					
51. Chemische elementen en verbindingen	94,4	114,8	3,3	3,6	21,6
52. Geneeskrachtige en farmaceutische produkten	28,7	31,0	1,0	1,0	8,0
53. Kunstmatige plastische stoffen en kunstharsen	56,5	70,2	2,0	2,2	24,3
54. Andere chemische produkten	84,5	100,3	3,0	3,1	18,7
<i>Totaal van de sectie 5:</i>	264,1	316,2	9,4	9,9	19,7
6. Fabrikaten gerangschikt naar de grondstof.					
61. Papier, karton en werken daarvan	50,2	62,3	1,8	1,9	24,0
62. Garens, weefsels, geconfectioneerde textielwaren e.d.	89,2	99,9	3,2	3,1	12,0
63. Fabrikaten van minerale stoffen andere dan metaal	175,4	212,1	6,2	6,6	20,9
64. Ijzer, gietijzer en staal	74,8	88,5	2,7	2,8	18,3
65. Non-ferrometalen	89,4	103,9	3,2	3,3	16,3
66. Metaalwaren	53,1	58,5	1,9	1,8	10,1
67. Andere fabrikaten	33,7	37,1	1,2	1,2	10,2
<i>Totaal van de sectie 6:</i>	565,9	662,4	20,1	20,7	17,1
7. Machines en vervoermaterieel.					
71. Generatoren en motoren	44,3	56,6	1,6	1,8	27,8
72. Machines	165,2	201,4	5,9	6,3	21,9
73. Toestellen voor telecommunicatie	95,5	105,7	3,4	3,3	10,7
74. Vervoermaterieel	314,4	321,8	11,1	10,1	2,3
<i>Totaal van de sectie 7:</i>	619,3	685,5	22,0	21,5	10,7
8. Diverse fabrikaten, n.e.g.					
81. Kleding	69,4	74,2	2,5	2,3	6,9
82. Apparaten voor beroepen, wetenschappelijk gebruik, apparaten voor foto- en cinematografie, uurwerken, optiek	39,0	44,5	1,4	1,4	14,3
83. Fabrikaten n.e.g.	115,3	127,6	4,1	4,0	10,7
<i>Totaal van de sectie 8:</i>	223,6	246,3	7,9	7,7	10,1
9. Goederen en transacties niet elders gerangschikt.					
<i>Totaal van de sectie 9:</i>	101,0	94,4	3,6	3,0	- 6,6
<i>Algemeen totaal:</i>	2 820,9	3 195,8	100,0	100,0	13,3

daling van sectie 1 is opvallend, gezien de forse stijging vastgesteld in 1983 (+17,4 %).

De structuur van de B.L.E.U.-invoer heeft in 1984 evenmin fundamentele wijzigingen ondergaan; zoals in 1983 ligt het zwaartepunt van de invoerhandel bij machines en vervoermaterieel (sectie 7), minerale brandstoffen, smeermiddelen en soortgelijke produkten (sectie 3) en fabrikaten (secties 6 en 8). Samen maken deze secties 68,5 % uit van de totale invoer tegenover 69,0 % in 1983, 69,7 % in 1982, 69,3 % in 1981, 70,3 % in 1980, 70,1 % in 1979 en 70,9 % in 1978.

Wij mogen bijgevolg stellen dat het relatieve aandeel van deze produktengroep bijna ongewijzigd blijft t.o.v. 1983. Voor secties 3, 7 en 8 ligt de groei iets lager dan het gemiddelde (13,3 %), namelijk 11,1 %, 10,7 % en 10,1 %. Alleen sectie 6 is een uitschieter met een aangroei van 17,1 %.

Een relatief belangrijke stijging wat onze aankopen betreft, vindt men in sectie 5 (chemische produkten) die met een groei van 19,7 % hun relatief aandeel zien verhogen van 9,4 naar 9,9 %, in sectie 0 (levende dieren en voedingswaren) waarvoor het relatief aandeel stijgt van 9,2 naar 9,4 % (groei 16,3 %) en in sectie 2 (grondstoffen m.u.v. minerale brandstoffen) die in 1984 7,4 % van de invoer voor hun rekening neemt tegenover 7,3 % in 1983 (groei 15,6 %).

Alleen de secties 1 (dranken en tabak) en vooral 9 (goederen en transacties niet elders gerangschikt) kennen een zwakkere groei (van respectievelijk 9,6 % en -6,6 %), wat voor deze laatste des te meer opvalt in vergelijking met de sterke positieve groei (16,7 %) waargenomen in 1983.

6. GEOGRAFISCHE UITSPLITSING

De uitsplitsing van de B.L.E.U.-uitvoer volgens de voornaamste geo-economische bestemmingszones wordt weergegeven in tabel 12.

In vergelijking tot vorige jaren bedraagt in 1984 het aandeel van de uitvoer naar Europese landen iets minder dan 80 % van de totale uitvoer. Dit is het gevolg van het eerder laag groeipercentage (10,5 %) dat deze uitvoerstroom vertoont t.o.v. het totaal (12,9 %). In 1983 bedroegen deze cijfers respectievelijk 10,0 % en 10,8 %. De toestand is dus iets verslechterd.

Nogal uiteenlopende groeipercentages worden genoteerd voor ieder van de in tabel 12 aangehaalde landengroepen. Zo kent onze uitvoer naar de E.G.-landen een toename van 11,2 % tegenover 9,9 % in 1983. Wat de Oosteuropese landen betreft stelt men zelfs een negatieve groei vast van 2,9 % tegenover +34,1 % in 1983. Voor de andere Europese landen bedraagt dit cijfer 8,5 % tegenover 5,9 % in 1983. Het relatief aandeel daalt dan ook lichtelijk van 70,0 % in 1983 tot 68,9 % voor de E.G.-landen, van 2,1 % in 1983 tot 1,8 % voor de Oosteuropese landen en van 8,2 % in 1983 tot 7,9 % voor de andere Europese landen.

Uit hetgeen voorafgaat volgt dat het relatieve aandeel van de B.L.E.U.-uitvoer naar andere continenten een gevoelige toename kent van 1,9 % (van 18,7 % in 1983 naar 20,6 % in 1984), met een groei van 23,8 %.

Opvallend hierbij is de nieuwe achteruitgang van de petroleumexporterende landen (5,3 % in 1981, 4,4 % in 1982, 4,0 % in 1983 en 3,7 % in 1984), met een groeivoet van slechts 4,1 % (-0,3 % in 1983). De ontwikkelde landen van andere continenten daarentegen kennen een belangrijke aangroei van 34,7 % tegenover 26,1 % in 1983, wat hun relatief aandeel optrekt van 7,0 % in 1983 naar 8,3 % in 1984. Ook de andere ontwikkelingslanden kennen een belangrijke aangroei van 24,1 % tegenover 13,2 % in 1983. Hierdoor stijgt hun relatief aandeel van 7,8 % in 1983 tot 8,5 % in 1984.

De verdeling van de invoer van de B.L.E.U. volgens de grote geo-economische zones van herkomst (1) der goederen wordt gegeven in tabel 13.

Het invoeraandeel van de Europese landen loopt op van 77,6 % tot 78,2 %, terwijl het aandeel van de leveringen uit de landen van de andere continenten een daling ondergaat van 22,3 % naar 21,3 %. Bijgevolg is voor de eerstgenoemde groep de aangroei sterk positief (+14,2 %) en dat van de laatstgenoemde gevoelig lager (8,0 %). Hieruit dient geconcludeerd dat onze invoer zich steeds meer en meer concentreert in de groep der Europese landen.

Voormelde aangroei is in belangrijke mate toe te schrijven aan de invoer uit de groep der Oosteuropese landen (+40,0 miljard F of +44,1 %, tegen +5,9 % in 1983). De leveringen herkomstig uit de E.G.-landen kennen eveneens een niet onbelangrij-

(1) Voor de omschrijving van het begrip «herkomst» wordt verwezen naar het Statistisch Tijdschrift nr. 4-5-6 van 1983, blz. 478.

Tabel 12. — GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE UITVOER

LANDEN EN LANDENGROEPEN	Miljarden F		Percentages		Toename in %
	1983	1984	1983	1984	
A. Europa	2 127,8	2 351,7	80,3	78,6	10,5
1. E.G.-landen	1 855,2	2 062,3	70,0	68,9	11,2
2. Oosteuropese landen	55,8	54,2	2,1	1,8	- 2,9
3. Andere Europese landen	216,8	235,3	8,2	7,9	8,5
B. Andere continenten	497,1	615,2	18,7	20,6	23,8
1. Ontwikkelde landen	185,0	249,2	7,0	8,3	34,7
2. Petroleumexporterende landen (O.P.E.C.)	106,3	110,6	4,0	3,7	4,1
3. Andere ontwikkelingslanden	205,8	255,4	7,8	8,5	24,1
C. Verscheidene	26,4	25,2	1,0	0,8	- 4,6
<i>Algemeen totaal:</i>	2 651,3	2 992,1	100,0	100,0	12,9

ke groei van 264,8 miljard F of 14,2 %, (10,5 % in 1983). Het relatief aandeel van de andere Europese landen tenslotte vertoont een daling van 8,1 % naar 7,3 %, wat een groeivoet van 2,6 % betekent tegenover 30,0 % in 1983.

De gevoelige daling van de invoer uit de landen van de andere continenten is vooral te wijten aan de sterk negatieve groei van de OPEC-landen, die met een groeivoet van -10,5 % (-2,8 % in 1982, -33,5 % in 1983) hun relatief aandeel zien teruglopen van 5,3 % naar 4,2 %. Deze daling is uitsluitend te wijten aan de vermindering van hun leveringen van ruwe aardolie.

Ook de groep der ontwikkelde landen van andere continenten kent een daling van haar relatief aandeel, gaande van 10,0 % in 1983 naar 9,7 % in 1984 (groeivoet van 9,2 % tegenover -0,3 % in 1983). Alleen voor de groep van de andere ontwikkelingslanden wordt een verbetering van het relatief aandeel vastgesteld (7,4 % in 1984 tegenover 7,0 % in 1983) met een aangroei van 20,5 %.

Ter aanvulling van het overzicht van uitvoer en invoer volgens geografische gebieden lijkt het ook

interessant even na te gaan welke de voornaamste klanten en leveranciers zijn van de B.L.E.U.

In tabel 14, die de dertig belangrijkste klanten van de B.L.E.U. weergeeft in 1984 kan men vaststellen dat er geen schommelingen hebben plaatsgevonden in de volgorde van de voornaamste afnemers van onze produkten. De eerste plaatsen worden nog steeds ingenomen door vier E.G.-partners. Zoals in de voorgaande jaren blijft de Bondsrepubliek Duitsland, met 19,7 % van de totale uitvoer, onze voornaamste afnemer en, aangezien de groei (5,2 %) minder bedraagt dan het gemiddelde (12,9 %) en dan die welke wordt geregistreerd voor de twee volgende landen, met name Frankrijk (14,4 %) en Nederland (10,3 %), vermindert het marktaandeel van de Bondsrepubliek lichtjes, nl. van 21,1 % in 1983 tot 19,7 % in 1984. Het aandeel van Frankrijk bedraagt thans 18,5 % tegenover 18,2 % in 1983 en dat van Nederland daalt van 14,2 % in 1983 tot 13,9 %. Deze landen zijn daarmee respectievelijk onze tweede en derde belangrijkste klant. Opnieuw wordt een niet onbelangrijke groei geregistreerd voor het Verenigd Koninkrijk, nl. 13,5 %. De B.L.E.U.-uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk stabiliseert zich op 9,9 % van onze totale uitvoer.

Tabel 13. — GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE INVOER

LANDEN EN LANDENGROEPEN	Miljarden F		Percentages		Toename in %
	1983	1984	1983	1984	
A. Europa	2 188,8	2 499,5	77,6	78,2	14,2
1. <i>E.G.-landen</i>	1 870,0	2 134,8	66,3	66,8	14,2
2. <i>Oosteuropese landen</i>	90,6	130,6	3,2	4,1	44,1
3. <i>Andere Europese landen</i>	228,2	234,1	8,1	7,3	2,6
B. Andere continenten	630,0	680,6	22,3	21,3	8,0
1. <i>Ontwikkelde landen</i>	283,1	309,0	10,0	9,7	9,2
2. <i>Petroleumexporterende landen (O.P.E.C.)</i>	149,3	133,6	5,3	4,2	-10,5
3. <i>Andere ontwikkelingslanden</i>	197,6	238,0	7,0	7,4	20,5
C. Verscheidene	2,1	15,7	0,1	0,5	658,2
<i>Algemeen totaal:</i>	2 820,9	3 195,8	100,0	100,0	13,3

Te zamen vertegenwoordigen deze vier landen 62,0 % van onze totale uitvoer tegenover 63,4 % in 1983, wat dus een gevoelige daling betekent van hun relatief aandeel.

Het groeipercentage van de uitvoer naar Italië kent een opmerkelijke toename van 24,3 % (2,6 % in 1983), maar gezien de afname van B.L.E.U.-goederen door de Verenigde Staten van Amerika een nog hogere groei kent (33,0 % tegenover 29,3 % in 1983) blijft het de 6de plaats in de rangorde behouden (5de plaats voor de V.S.A.). Het relatief aandeel van Italië stijgt van 4,7 % naar 5,1 % en dat van de V.S.A. van 5,1 % naar 6,1 %.

Onder de voornaamste leveranciers, die zijn opgenomen in tabel 15, bekleedt de Bondsrepubliek Duitsland eveneens de eerste plaats. De groei t.o.v. 1983 bedraagt 9,3 % (tegenover een gemiddelde groei van 13,3 %) en de B.R.D. neemt thans 19,9 % van de totale invoer van de B.L.E.U. voor haar rekening (20,6 % in 1983). Hierna volgen drie E.G.-partners, nl. Nederland (groei 17,3 %), Frankrijk (groei 17,9 %) en het Verenigd Koninkrijk (groei 14,9 %) met een respectievelijk aandeel van 18,8 %

(tegenover 18,1 % in 1983), 14,6 % (tegenover 14,0 % in 1983) en 8,8 % (tegenover 8,6 % in 1983). Het is opvallend dat de vier voornaamste afnemers van onze produkten ook de vier voornaamste leveranciers zijn, nl. de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. De Verenigde Staten blijven op de vijfde plaats met 6,0 % van de totale invoer t.o.v. 6,4 % in 1983 (groei 6,5 %).

Buiten deze traditionele belangrijke leveranciers, wordt een sterke toename vastgesteld voor de leveringen uit vijf landen, namelijk: de Sowjetunie (+51,6 %), Argentinië (+49,7 %), Zaïre (+46,3 %), Brazilië (+42,4 %) en Ierland (+40,4 %). Zij nemen alle een betere plaats in in de rangorde.

Daarentegen wordt onze invoer uit zes landen gekenmerkt door een negatieve groei: Noorwegen (-37,5 %), Libië (-34,2 %), Saoedi-Arabië (-27,8 %), India (-17,6 %), Venezuela (-5,3 %) en Zwitserland (-2,4 %). Deze leveranciers nemen alle een lagere plaats in in de rangorde.

Tabel 14. — DE 30 BELANGRIJKSTE KLANTEN VAN DE B.L.E.U. IN 1984

LANDEN	Rang- schik- king in 1983	Miljarden F		Toename in %	Relatieve belangrijkheid in %	
		1983	1984		1983	1984
1. Bondsrepubliek Duitsland	1	560,5	589,7	+ 5,2	21,1	19,7
2. Frankrijk	2	483,0	552,4	+14,4	18,2	18,5
3. Nederland	3	377,5	416,6	+10,3	14,2	13,9
4. Verenigd Koninkrijk	4	261,2	296,4	+13,5	9,9	9,9
5. Verenigde Staten van Amerika	5	136,4	181,4	+33,0	5,1	6,1
6. Italië	6	123,8	153,8	+24,3	4,7	5,1
7. Zwitserland	7	75,5	80,4	+ 6,5	2,8	2,7
8. Zweden	8	37,9	41,1	+ 8,6	1,4	1,4
9. India	11	29,4	38,0	+29,4	1,1	1,3
10. Saoedi-Arabië	9	34,3	34,7	+ 1,1	1,3	1,2
11. Sowjetunie	10	34,0	31,6	- 7,0	1,3	1,1
12. Israël	14	22,4	28,8	+28,5	0,8	1,0
13. Denemarken	13	26,0	27,3	+ 5,1	1,0	0,9
14. Oostenrijk	15	21,1	25,1	+19,2	0,8	0,8
15. Spanje	12	26,8	25,0	- 6,8	1,0	0,8
16. Japan	16	18,9	24,8	+31,4	0,7	0,8
17. Noorwegen	17	16,7	20,4	+22,5	0,6	0,7
18. Algerije	18	14,5	18,5	+27,7	0,5	0,6
19. Canada	24	11,4	17,0	+49,8	0,4	0,6
20. Griekenland	19	13,4	14,9	+10,8	0,5	0,5
21. Republiek Zuid-Afrika en Namibië	25	11,3	14,3	+26,7	0,4	0,5
22. China	26	10,9	14,2	+29,8	0,4	0,5
23. Hong-Kong	20	13,4	14,0	+ 4,4	0,5	0,5
24. Iran	21	13,1	13,3	+ 1,4	0,5	0,4
25. Finland	27	10,7	12,6	+17,0	0,4	0,4
26. Zaïre	30	8,9	12,5	+40,1	0,3	0,4
27. Egypte	29	9,5	12,2	+28,8	0,4	0,4
28. Ierland	28	9,8	11,2	+14,5	0,4	0,4
29. Turkije	31	8,1	11,1	+37,8	0,3	0,4
30. Portugal	23	11,7	10,2	-12,9	0,4	0,3
<i>Totaal van de 30 landen:</i>		2 431,9	2 743,5	+12,8	91,7	91,7
<i>E.E.G.:</i>		1 855,2	2 062,3	+11,2	70,0	68,9
<i>Algemeen totaal:</i>		2 651,3	2 992,1	+12,9	100,0	100,0

Tabel 15. — DE 30 BELANGRIJKSTE LEVERANCIERS VAN DE B.L.E.U. IN 1984

LANDEN	Rang- schik- king in 1983	Miljarden F		Toename in %	Relatieve belangrijkheid in %	
		1983	1984		1983	1984
1. Bondsrepubliek Duitsland	1	582,3	636,5	+ 9,3	20,6	19,9
2. Nederland	2	511,8	600,5	+17,3	18,1	18,8
3. Frankrijk	3	396,3	467,3	+17,9	14,0	14,6
4. Verenigd Koninkrijk	4	243,6	279,9	+14,9	8,6	8,8
5. Verenigde Staten van Amerika	5	180,7	192,4	+ 6,5	6,4	6,0
6. Italië	6	103,6	114,4	+10,4	3,7	3,6
7. Sowjetunie	8	71,4	108,2	+51,6	2,5	3,4
8. Zwitserland	7	79,8	77,9	- 2,4	2,8	2,4
9. Japan	9	59,4	67,2	+13,0	2,1	2,1
10. Zweden	10	52,1	56,4	+ 8,2	1,8	1,8
11. Nigeria	12	30,3	37,4	+23,2	1,1	1,2
12. Spanje	11	31,0	36,6	+17,9	1,1	1,1
13. Zaïre	17	20,1	29,5	+46,3	0,7	0,9
14. Brazilië	18	17,0	24,2	+42,4	0,6	0,8
15. Irak	15	22,0	22,9	+ 4,2	0,8	0,7
16. Saoedi-Arabië	13	29,4	21,2	-27,8	1,0	0,7
17. Canada	20	15,7	18,6	+18,4	0,6	0,6
18. Libië	14	27,3	17,9	-34,2	1,0	0,6
19. Oostenrijk	22	14,5	16,9	+16,3	0,5	0,5
20. Republiek Zuid-Afrika en Namibië	19	15,9	16,9	+ 6,2	0,6	0,5
21. Argentinië	25	10,7	16,0	+49,7	0,4	0,5
22. Israël	21	15,2	16,0	+ 5,2	0,5	0,5
23. Denemarken	23	14,4	15,7	+ 9,4	0,5	0,5
24. Ierland	26	10,5	14,7	+40,4	0,4	0,5
25. Noorwegen	16	21,0	13,2	-37,5	0,7	0,4
26. Finland	28	9,9	11,2	+12,9	0,4	0,3
27. India	24	13,2	10,9	-17,6	0,5	0,3
28. Iran	29	9,6	10,8	+13,2	0,3	0,3
29. Portugal	30	9,3	10,7	+14,8	0,3	0,3
30. Venezuela	27	10,1	9,5	- 5,3	0,4	0,3
<i>Totaal van de 30 landen:</i>		2 628,1	2 971,5	+13,1	93,2	93,0
<i>E.E.G.:</i>		1 870,0	2 134,8	+14,2	66,3	66,8
<i>Algemeen totaal:</i>		2 820,9	3 195,8	+13,3	100,0	100,0

7. DE HANDELSBALANS

Er zij aan herinnerd dat het in tabel 16 voorkomende saldo van de handelsbalans van de B.L.E.U. zal afwijken van het saldo van in- en uitvoer berekend volgens de techniek van de betalingsbalans.

De voornaamste divergentie-oorzaken tussen de resultaten van de handelsbalans opgesteld door het N.I.S. en het saldo van de in- en uitvoergegevens berekend in het raam van de betalingsbalans van de Nationale Bank van België vindt men terug in het artikel «De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1977» (1) en in de brochure «Methodologie van de betalingsbalans van de Belgisch-Luxemburgse Eco-

nomische Unie» (2). Zie eveneens voetnoot (1) in het begin van dit artikel.

7.1. DE HANDELSBALANS IN 1984

In tabel 16 worden voor 1983 en 1984 per kwartaal, de cijfers van de in- en uitvoer en het saldo van de handelsbalans weergegeven, afzonderlijk voor de energieproducten en de overige producten.

De belangrijkste vaststelling is de gevoelige vermeerdering van het tekort op de handelsbalans in 1984. Waar het jaar 1983 werd afgesloten met een negatief saldo van 169,5 miljard F, liep het tekort thans op tot 203,7 miljard F.

Uit de jaarcijfers blijkt tevens dat het deficit van de handelsbalans uitsluitend wordt veroorzaakt door

(1) Statistisch Tijdschrift, nr. 7-8, 1978.

(2) Eurostat, 1977.

Tabel 16. — VERDELING PER KWARTAAL VAN DE RESULTATEN VAN DE BUITENLANDSE HANDEL VAN DE B.L.E.U. VOOR DE JAREN 1983-1984 (in miljard F).

KWARTALEN	Uitvoer F.O.B.		Invoer C.I.F.		Saldo van de handelsbalans	
	1983	1984	1983	1984	1983	1984
I. Energieprodukten	48,9	64,7	146,3	157,3	- 97,4	- 92,6
Overige produkten	599,6	697,7	573,0	673,8	26,6	23,9
Totaal.....	648,5	762,4	719,2	831,1	- 70,8	- 68,7
II. Energieprodukten	55,2	59,0	122,6	153,5	- 67,5	- 94,4
Overige produkten	604,6	685,3	567,9	643,5	36,7	41,8
Totaal.....	659,7	744,4	690,5	797,0	- 30,7	- 52,6
III. Energieprodukten	64,6	59,6	125,9	128,2	- 61,2	- 68,6
Overige produkten	538,6	620,0	516,6	596,7	21,9	23,3
Totaal.....	603,2	679,6	642,5	725,0	- 39,3	- 45,3
IV. Energieprodukten	60,7	60,8	155,1	170,3	- 94,5	-109,5
Overige produkten	679,2	744,9	613,5	672,4	65,8	72,4
Totaal.....	739,9	805,7	768,6	842,7	- 28,7	- 37,0
Jaar:						
Energieprodukten	229,3	244,2	549,9	609,2	-320,6	-365,1
Overige produkten	2 422,0	2 747,9	2 271,0	2 586,5	151,0	161,4
Totaal.....	2 651,3	2 992,1	2 820,9	3 195,8	-169,5	-203,7

het negatieve resultaat van de energiebalans. In 1983 overtrof het deficit van de energiebalans het totale negatieve saldo met 151,0 miljard F, in 1984 met 161,4 miljard F; zowel het saldo van de energiebalans als dat van de totale balans zijn meer negatief geworden.

Het batig saldo van de «overige produkten» is in 1984 nog met 10,4 miljard F toegenomen, wat toch wel als een positief resultaat mag worden bestempeld.

De resultaten per kwartaal tonen aan dat er, in de twee beschouwde jaren geen enkel negatief saldo meer voorkomt voor de «overige produkten». Het laatste werd trouwens geregistreerd voor het eerste kwartaal van 1982. Zoals in de twee voorgaande jaren is ook in 1984 het batig saldo van de «overige produkten» het grootst in het vierde kwartaal (+57,0 miljard F in 1982, +65,8 miljard F in 1983 en +72,4 miljard F in 1984).

7.2. VERLOOP

VAN DE HANDELSBALANS: 1970-1984

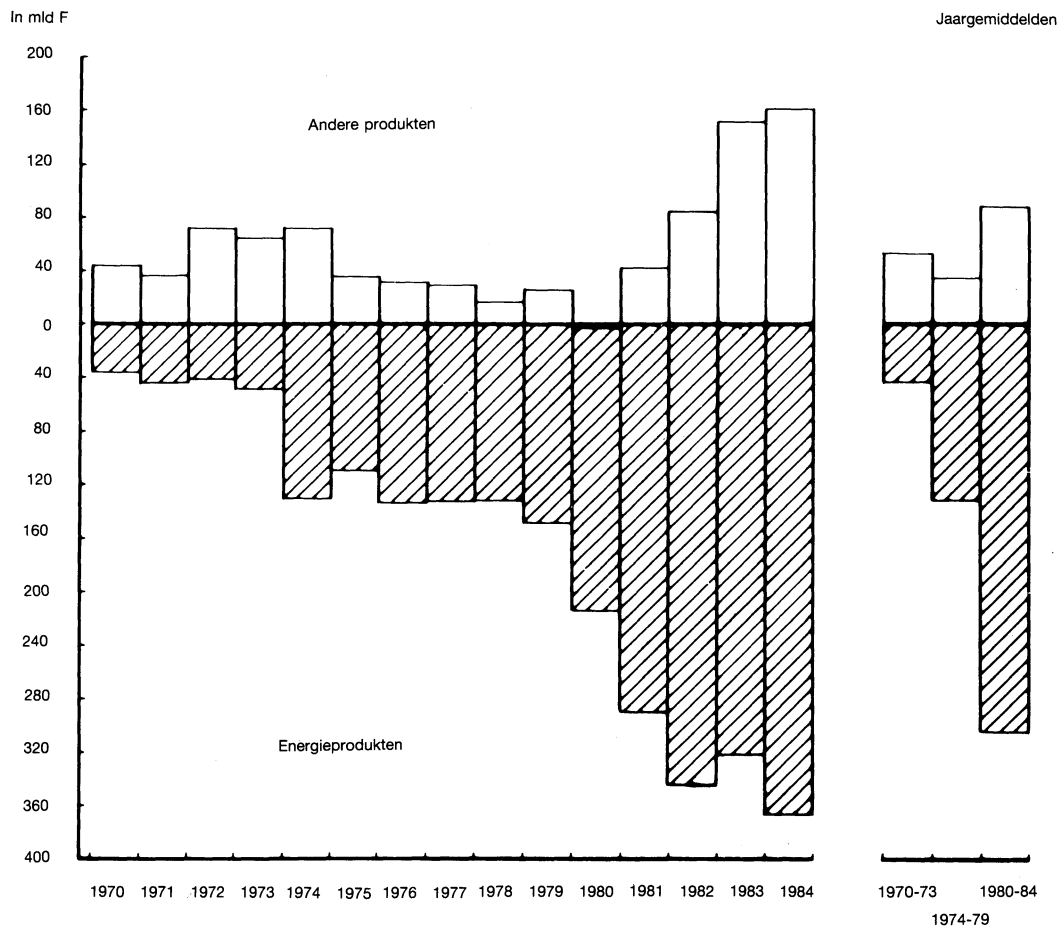
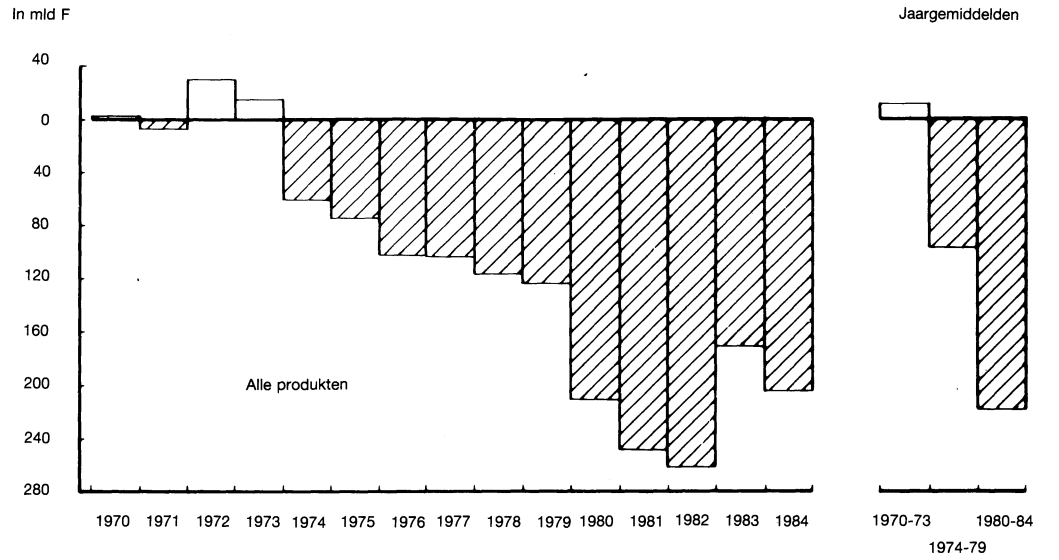
Uit tabel 16 kan de invloed worden vastgesteld van de energieprodukten op de handelsbalans van de B.L.E.U. Om dit verschijnsel te verduidelijken, werd het nuttig geacht, nu meer dan tien jaar na het

begin van de oliecrisis, een kort retrospectief bestek op te maken van de evolutie van onze handelsbalans. Daartoe werd de periode 1970-1984 beschouwd, zoals aangegeven in tabel 17 en in grafiek 6.

In de hierna volgende beschrijving worden de jaren 1970-1973 als referentieperiode genomen. Immers, zij mogen als de laatste normale jaren beschouwd worden vóór de economische recessie. Gedurende dit korte tijdvak stelt men vast dat de handelsbalans tot driemaal toe een positief resultaat vertoont terwijl slechts éénmaal, namelijk in 1971, een tekort wordt genoteerd. Er wordt een gemiddeld jaarlijks overschot waargenomen van bijna 11 miljard F. Er dient echter op gewezen dat de resultaten, geboekt gedurende deze periode, misschien als uitzonderlijk moeten worden beschouwd in vergelijking met de twintig voorgaande jaren, van 1950 tot 1969, gedurende dewelke de handelsbalans slechts tweemaal positief en achttienmaal licht negatief uitviel.

In 1974 wordt op onze handelsbalans een eerste belangrijk tekort genoteerd van 60,9 miljard F, en dit ten gevolge van de eerste olieschok die plaats had gedurende het laatste kwartaal van 1973. Ten opzichte van de 14,0 miljard F overschot van 1973 maakt dit bijgevolg een totaal verschil uit van 74,9 miljard F. In vergelijking met de 25 voorgaande jaren dient dit negatieve saldo als uitzonderlijk belangrijk beschouwd te worden, vermits gedurende deze laatste

Grafiek 6
Evolutie van de B.L.E.U.-handelsbalans:
van 1970 tot 1984

periode het grootste tekort slechts 17,5 miljard F bedroeg (in 1966). Vergeleken met het rekordcijfer van 1982 (-260,2 miljard F) is het achteraf gezien, evenwel nog niet buitengewoon.

Van 1975 af wordt een continue stijging vastgesteld van het tekort, met uitzondering echter van het jaar 1983 (-34,9 %). De initiële 60,9 miljard F van 1974 worden verdubbeld in vijf jaar tijd (-123,1 miljard F in 1979), verdrievoudigd één jaar later (-210,4 miljard F) en verviervoudigd in 1981 (-247,4 miljard F), dit is dus na verloop van zeven jaar. Gespreid over de laatste tien jaren (van 1975 tot 1984) kent het negatieve saldo van onze handelsbalans een gemiddelde jaarlijkse toename met 15,8 %.

De tweede zeer belangrijke stijging van het deficitair saldo wordt genoteerd in 1980. Het tekort, van 123,1 miljard F in 1979 loopt op tot 210,4 miljard F in 1980, wat een toename betekent van 87,3 miljard F of 70,9 %. Dit is het gevolg van de tweede olieschok, die plaats vond in 1979.

De cijferreeksen van tabel 17 maken het mogelijk het beschouwde tijdvak duidelijk in te delen in drie perioden van ongelijke tijdsduur, waarin de jaren 1974 en 1980, als aanvangsjaren van de twee olieschokken, centraal gesteld worden (tabel 17 onderaan). Deze driedelige indeling komt eveneens duidelijk tot uiting in grafiek 6.

Gedurende de referentieperiode 1970-1973 wordt een gemiddeld jaarlijks overschot genoteerd van 11 miljard F, dat omslaat in een gemiddeld jaarlijks tekort van bijna 100 miljard F tijdens de periode 1974-1979 en van meer dan 200 miljard F gedurende de jaren 1980-1984, wat meer dan een verdubbeling betekent. Wanneer men de zeer belangrijke groei van het deficit voor de twee aanvangsjaren 1974 en 1980 buiten beschouwing laat, stelt men voor de perioden 1975-1979 en 1981-1984 een gemiddelde jaarlijkse toename vast van het tekort van respectievelijk 15,8 % en 2,0 %. Dit laatste percentage is vooral toe te schrijven aan de geringe toename van het tekort in 1982 (5,2 %) enerzijds en aan de belangrijke daling van het tekort in 1983 (-34,9 %) anderzijds.

Het impact van de energieprodukten op de invoer wordt afgeleid uit hun relatief aandeel dat 9,2 % bedraagt voor de referentieperiode, 14,2 % voor de periode 1974-1979 en 19,7 % voor de vijf daarop volgende jaren. Dit betekent bijgevolg meer dan een verdubbeling in elf jaar tijd. Een gelijke evolutie wordt waargenomen langs de uitvoerzijde (voor de drie genoemde periodes respectievelijk: 2,9 %,

Tabel 17. — EVOLUTIE VAN DE HANDELSBALANS
NAAR PRODUKTENGROEPEN:
PERIODE 1970-1984, in miljarden franken

Jaartal en perioden	Totaal	Energieprodukten	Andere produkten
1970	9,3	- 35,1	44,4
1971	- 8,8	- 44,1	35,2
1972	29,2	- 41,9	71,1
1973	14,0	- 49,8	63,8
1974	- 60,9	-131,0	70,2
1975	- 74,1	-109,5	35,4
1976	-102,5	-134,0	31,4
1977	-103,3	-132,2	29,0
1978	-115,8	-131,9	16,1
1979	-123,1	-148,1	25,0
1980	-210,4	-206,8	- 3,6
1981	-247,4	-289,5	42,1
1982	-260,2	-344,2	84,0
1983	-169,5	-320,6	151,0
1984	-203,7	-365,1	161,4
Jaargemiddelden			
1970-1973	10,9	- 42,7	53,6
1974-1979	- 96,6	-131,1	34,5
1980-1984	-218,2	-305,2	87,0

5,2 % en 8,7 %); het relatieve aandeel ligt echter heel wat lager.

Grafiek 6b is de weergave van de handelsbalans van de energieprodukten (hierna energiebalans genoemd) enerzijds, en van die van de «overige produkten» anderzijds. Hieruit kan men duidelijk de evolutie afleiden voor beide produktengroepen (zie ook tabel 17). Voornoemd cijfermateriaal leidt tot twee belangrijke vaststellingen:

a) **Het bestaan van een overschot op de handelsbalans van de «overige produkten».**

Terwijl voor de energiebalans een blijvend belangrijk tekort met stijgende tendens wordt genoteerd, stelt men, voor ieder jaar van de crisisperiode, een overschot vast op de handelsbalans van de «overige produkten». Alleen het jaar 1980 vormt hierop een uitzondering. Inderdaad, voor dit laatste jaar wordt een totaal tekort vastgesteld van 210,4 miljard F; dit is 3,6 miljard F meer dan voor de energieprodukten (-206,8 miljard F).

b) **Een verschillend verloop tussen beide crisisperiodes.**

Voor de periode 1974-1979 kent het tekort van de energiebalans, na een forse stijging met 81,2 miljard F of 163,1 % in 1974, een stabilisatie rond de 131,0 miljard F. Het batig saldo op de handelsba-

lans van de «overige produkten» kent daarentegen een neerwaartse ontwikkeling van 11,6 % per jaar gedurende de periode 1975-1979. Wat de periode 1980-1984 betreft wordt voor beide produktengroepen een aangroei genoteerd, van het tekort enerzijds en van het overschot anderzijds. Het tekort van de energiebalans kent twee belangrijke achtereenvolgende stijgingen, in 1980 (+39,6 %) en in 1981 (+40,0 %), en vervolgens een gemiddelde jaartoename met 8,6 %. Niettegenstaande deze forse stijging van het energietekort (148,1 miljard F in 1979 tot 365,1 miljard F in 1984), kent ook het batig saldo op de balans

van de «overige produkten» een zeer gevoelige toename, gaande van -3,6 miljard F in 1980 tot 161,4 miljard F in 1984. Voor de periode 1982-1984 betekent dit een gemiddelde jaarlijkse toename met 62,1 % (8,6 % voor het energietekort).

7.3. GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE HANDELSBALANS IN 1984

Het resultaat van onze handelsverrichtingen met de andere landen komt het best tot uiting in tabel 18

Tabel 18. — GEOGRAFISCHE VERDELING VAN HET SALDO VAN DE HANDELSBALANS

LANDEN EN LANDENGROEPEN	Miljarden F		
	1982	1983	1984
A. Europa	-16,6	-61,0	-147,8
1. <i>E.G.-landen</i>	- 2,3	- 14,8	- 72,6
Frankrijk	96,9	86,6	85,1
Nederland	-131,6	-134,3	-184,0
Bondsrepubliek Duitsland	- 55,0	- 21,8	- 46,8
Italië	25,5	20,2	39,5
Denemarken	11,1	11,6	11,6
Verenigd Koninkrijk	44,9	17,6	16,5
Ierland	- 1,6	- 0,7	- 3,5
Griekenland	7,5	5,9	9,1
2. <i>Oosteuropese landen</i>	- 44,0	- 34,8	- 76,4
3. <i>Andere Europese landen</i>	29,7	- 11,4	1,2
waaronder:			
Zweden	- 5,7	- 14,2	- 15,3
Zwitserland	15,6	- 4,3	2,5
Noorwegen	- 0,9	- 4,4	7,3
Spanje	1,2	- 4,2	- 11,6
B. Andere continenten	-266,2	-132,9	- 65,4
1. <i>Ontwikkelde landen</i>	-137,0	- 98,1	- 59,9
Verenigde Staten van Amerika	- 81,1	- 44,3	- 11,0
Canada	- 9,5	- 4,4	- 1,6
Japan	- 35,0	- 40,5	- 42,4
Australië en Nieuw-Zeeland	- 4,0	- 4,3	- 2,4
Republiek Zuid-Afrika en Namibië	- 7,3	- 4,6	- 2,5
2. <i>Petroleumexporterende landen (O.P.E.C.)</i>	-118,0	- 43,0	- 23,0
3. <i>Andere ontwikkelingslanden</i>	- 11,2	8,2	17,4
C. Verscheidene	22,5	24,3	9,5
<i>Algemeen totaal:</i>	-260,2	-169,5	-203,7

waarin de geografische verdeling van het saldo van de handelsbalans wordt weergegeven. Bij de interpretatie van deze resultaten moet worden voor ogen gehouden dat de registratie van de invoer gebeurt volgens het land van herkomst en niet van oorsprong. Aangezien o.m. het in het vrije verkeer brengen (zie hieromtrent de «Belangrijke opmerking» onder punt 1. Algemene beschouwingen) het land van herkomst kan wijzigen, kunnen de resultaten voor bepaalde landen, zoals bv. Nederland, hierdoor fel worden beïnvloed.

Zoals reeds vermeld onder punt 5 is het negatieve saldo van de handelsbalans in gevoelige mate toegenomen.

Het saldo van de verrichtingen met het geheel van de E.G.-landen is, net als in 1983, negatief. Het nam echter in belangrijke mate toe (-72,6 miljard F tegenover -14,8 miljard F in 1983). Dat is vooral te wijten aan het gevoelig hogere negatieve saldo met Nederland (-184,0 miljard F tegenover -134,3 in 1983) en met de B.R.D. (-46,8 miljard F tegenover -21,8 in 1983) en een geringe achteruitgang van het positieve saldo met Frankrijk (85,1 miljard F tegenover 86,6 in 1983). Wel wordt er een belangrijke verbetering vastgesteld in het positieve saldo met Italië (39,5 miljard F tegenover 20,2 in 1983) en met Griekenland (9,1 miljard F tegenover 5,9 miljard F in 1983).

Ook met de Oosteuropese landengroep is het ne-

gatieve saldo in gevoelige mate verslechterd (-76,4 miljard F tegenover -34,8 in 1983). Wat nu de andere Europese landen betreft, is het negatieve saldo van 1983 (-11,4 miljard F) omgeslagen in een positief saldo van 1,2 miljard F. In deze verbetering hebben Noorwegen en Zwitserland een doorslaggevende rol gespeeld, met een respectievelijke verbetering van het saldo van -4,4 miljard F in 1983 naar +7,3 en van -4,3 miljard F in 1983 naar 2,5. Op te merken valt eveneens het toenemend deficit met Spanje (-4,2 miljard F in 1983 naar -11,6 miljard F).

Het tekort van onze verrichtingen met de landen van de andere continenten is nogmaals in gevoelige mate verminderd (-266,2 miljard F in 1982, -132,9 miljard F in 1983 en -65,4 miljard F in 1984). Alleen met Japan neemt het deficit lichtjes toe (-40,5 miljard F in 1983 naar -42,4 miljard F). Voor de andere ontwikkelde landen uit deze groep kent de handelsbalans een gevoelige verbetering; voor de V.S.A. wordt het deficit zelfs tot minder dan één vierde herleid (-44,3 miljard F in 1983 tegenover -11,0 miljard F). Een gevoelige verbetering wordt eveneens waargenomen in onze handelsverrichtingen met de OPEC-landen (van -43,0 miljard F in 1983 naar -23,0 miljard F). Voor de andere ontwikkelingslanden wordt zelfs een verdubbeling van het batig saldo vastgesteld (van 8,2 miljard F in 1983 tot 17,4 miljard F in 1984). De post «Verscheidene» daarentegen, kent een gevoelige daling van het positieve saldo (9,5 miljard F tegenover 24,3 miljard F in 1983).

ENKELE VROEGER VERSCHENEN STUDIËN

— De Belgische input-outputrelaties 1959 (3 delen), algemene beschrijving van de berekeningsmethode, finale vraag tegen aankooprijzen en investeringen per bedrijfstak, technische coëfficiënten en de inverse matrix.

STATISTISCHE STUDIËN (1)

- Nr 1 — Analyse van de vraag op grond der Belgische Gezinsbudgetenquêtes van 1948-1949 en 1956-1957.
- Nr 2 — Groei van het nationaal inkomen van 1948 tot 1959 en vooruitzichten op deze basis voor de komende jaren.
— De gezinsuitgaven voor vaste brandstoffen, elektriciteit en stadsgas van 1948 tot 1959.
— De prijs- en inkomenselasticiteiten van de vraag der gezinnen naar steenkolen, gas en elektriciteit volgens de tijdreeksen 1948-1959 — Vooruitzichten inzake gezinsverbruik voor 1965.
- Nr 3 — Enkele aspecten van de nauwkeurigheid van ramingen gebaseerd op de gezinsbudgetenquêtes.
— Verdeling over provincies en taalstreken van de toegevoegde waarde per bedrijfstak en het totale binnenlandse produkt.
- Nr 4 — De nationale rekeningen van België 1953-1962.
- Nr 5 — Gezinsbudgetonderzoek 1961 — Beschrijving van de methode — Inkomen, consumptie en besparingen voor tien sociale groepen.
- Nr 6 — De toegevoegde waarde per bedrijfstak en per werknemer in de verschillende provincies en taalstreken van 1955 tot 1959.
— Evolutie van de industriële concentratie, verschillen in rendement, de bezoldigingen, de toegevoegde waarde én de investeringen volgens de dimensie van de industriële inrichtingen.
- Nr 7 — Gezinsbudgetonderzoek 1961 — Structuur van het gezinsbudget volgens gezinslasten en volgens taalstreken — Onderzoek naar het representatief karakter van het gezinsbudgetonderzoek.
- Nr 8 — De nationale rekeningen van België 1953-1963 — Hoofdlijnen van de ontwikkeling.
- Nr 9 — Gezinsbudgetonderzoek 1961 — Structuur van het budget volgens grootteklassen van de gemeenten en de bedrijfstak waarin het gezinshoofd tewerkgesteld is — Structuur van het budget voor gezinnen die spaarden enerzijds en die ontspaarden anderzijds.
- Nr 10 — De herziening 1964 van de index van de industriële productie.
— Productie-indexcijfers van intermediaire-, consumptie- en investeringsgoederen.
— Ontbinding van tijdreeksen in hun componenten volgens diverse methoden — Toepassing op enkele Belgische reeksen.
- Nr 11 — De nationale rekeningen van België 1953-1964 — Overzicht van de economische en sociale ontwikkeling.
- Nr 12 — Economische groei van provincies en taalstreken 1955-1963.
- Nr 13 — De nationale rekeningen van België 1953-1965.
- Nr 14 — Huidige stand van de regionale statistiek.
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken.
— Regionale verdeling van het nationaal inkomen in 1961.
— Economische groei van de provincies en taalstreken van 1962 tot 1964.
- Nr 15 — Tewelstelling en arbeidsvergoeding per industriële bedrijfstak in provincies en taalstreken van 1955 tot 1964.
- Nr 16 — De nationale rekeningen van België 1953-1966.
- Nr 17 — Typologie van de Belgische gemeenten naar graad van de verstedelijking op 31 december 1961.
— Vergelijking der gezinsbudgetenquêtes gehouden bij arbeiders- en bediendengezinnen in 1961 en 1963.
- Nr 18 — Verdeling over provincies en taalstreken van de toegevoegde waarde per bedrijfstak en van het totaal binnenlands produkt — jaren 1965 en 1966.
— Regionale indexcijfers van de industriële productie (basis 1964 = 100).
— Hervorming van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen.
- Nr 19 — De nationale rekeningen van België 1963-1967.
- Nr 20 — De nationale rekeningen van België 1965-1968.
- Nr 21 — De nationale rekeningen van België 1953-1969.
- Nr 22 — Input-outputtabel van België voor 1965.
- Nr 23 — Economische groei van de provincies en taalstreken van 1965 tot 1968.
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken — Jaren 1966 tot 1968.
- Nr 24 — Naar een uitbreiding van de nationale rekeningen.
- Nr 25 — De nationale rekeningen van België 1966-1970.
- Nr 26 — Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1963-1970.
— De investeringen van de producenten-verdelers van elektriciteit: test van acceleratie- en de capaciteitshypotesen.

(1) De nummers 1 tot en met 14 zijn verschenen onder de titel «Statistische en Econometrische Studiën».

- Nr 27 — Indeling van de Belgische gemeenten in statistische sectoren.
— De industriële investeringen van de taalstreken van 1955 tot 1969.
— Input-outputtabel 1965. Aanvullende gegevens over de beroepsbevolking per bedrijfstak.
- Nr 28 — De nationale rekeningen van België 1963-1971.
- Nr 29 — De woninghuurprijzen in 1970 en 1971.
- Nr 30 — Toegevoegde waarde per werknemer in de nijverheid van 1953 tot 1969.
— De industriële investeringen van de provincies van 1955 tot 1969.
- Nr 31 — Studie van enkele toepassingen met recurrentievergelijkingen.
— Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1963-1971.
- Nr 32 — Optimale afronding in de zin der kleinste kwadraten en volgens het schema van Makeham van een gedeelte van een sterftetafel over een bepaald leeftijdsinterval.
— Economische groei van provincies en taalstreken van 1966 tot 1971. Toegevoegde waarde en totaal produkt per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 33 — De nationale rekeningen van België 1965-1972.
- Nr 34 — Nationale rekeningen van België. Ramingen in prijzen van 1970 voor de periode 1953-1964.
— Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1965-1972.
- Nr 35 — Sterftetafels 1968-1972.
— Omtrent de afronding van een sterftetafel volgens het schema van Makeham.
- Nr 36 — De nationale rekeningen van België 1966-1973.
- Nr 37 — De keramische nijverheid van 1957 tot 1972.
— De groeven en aanverwante industrieën van 1955 tot 1972.
— De kleinijverheid van 1955 tot 1972.
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken in 1969 en 1970.
- Nr 38 — Het gezinsbudgetonderzoek 1973-1974 (I).
- Nr 39 — Analyse van de actuariële elementen voortvloeiend uit de afgeronde sterftetafels HS (1968-1972) HD (1968-1972) en HFR (1968-1972).
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken in 1971. Leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 40 — De nationale rekeningen van België 1966-1974.
- Nr 41 — Het gezinsbudgetonderzoek 1973-1974 (II).
- Nr 42 — Sterftetafels per taalgebied 1968-1972.
— Enkele basisgegevens over de demografische ontwikkeling van België en zijn regio's.
— De woninghuurprijzen in 1973.
- Nr 43 — Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1966-1974.
— Economische groei van de provincies en taalstreken van 1970 tot 1974. Toegevoegde waarde en totaal produkt per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken in 1972. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— De industriële investeringen van de provincies en van de taalgebieden van 1970 tot 1974.
- Nr 44 — Omzet van de ondernemingen en hun aankopen van investeringsgoederen sinds 1 januari 1971, op grond van de aangiften inzake de belasting over de toegevoegde waarde.
- Nr 45 — De nationale rekeningen van België 1966-1975.
- Nr 46 — Het gezinsbudgetonderzoek 1973-1974 (III).
- Nr 47 — Bevolkingsramingen 1976-1985 voor het Rijk en zijn regio's.
— Sterftetafels volgens huwelijksstaat 1968-1973.
- Nr 48 — Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1966-1975.
— Vergelijking van alternatieve concentratiemaatstaven voor de industriële sectoren in België.
— De gemiddelde procentuele verandering van een tijdreeks voor een bepaald tijdsinterval — Ideale coëfficiënt van Pesek — Toepassing op de economische groei en op de industriële investeringen van de taalstreken en van het Rijk van 1970 tot 1974.
- Nr 49 — Input-outputtabel van België voor 1970.
- Nr 50 — Het gezinsbudgetonderzoek 1973-1974 (IV).
— Het gezinsbudgetonderzoek bij zelfstandigen 1973-1974.
- Nr 51 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en taalstreken in 1973. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Typologie van de Belgische gemeenten naar graad van verstedelijking op 31 december 1970.
— Overwegingen met het oog op een optimaal gebruik van moniteurs bij de controles van de land- en tuinbouwteelt in België.
— De personele inkomensverdeling in België: statische analyse.
— De begrotingen van de gemeenten 1972-1975.
- Nr 52 — De nationale rekeningen van België 1967-1976.
— Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1967-1976.
- Nr 53 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1974. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Industriële concentratie in een open economie: de toestand in België.

- Nr 54 — De nationale rekeningen van België 1968-1977.
- Nr 55 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1975. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Economische groei van de provincies en gewesten van 1970 tot 1976. Toegevoegde waarde en totaal produkt per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 56 — De Belgische Stadsgewesten.
— Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1968-1977.
— De Europese Sociale Rekeningen.
- Nr 57 — De nationale rekeningen van België 1970-1978.
- Nr 58 — Statistieken ten dienste van de bedrijven — Hun beschrijving en methodologie.
- Nr 59 — Nieuwe bevolkingsvooruitzichten (1976-2000) voor België, zijn gewesten en arrondissementen.
- Nr 60 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1976. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Economische groei van de provincies en gewesten — jaar 1977. Toegevoegde waarde en totaal produkt per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 61 — De nationale rekeningen van België 1970-1979.
- Nr 62 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1977. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
— Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1970-1979.
- Nr 63 — Negenhonderdduizend vreemdelingen in België. Weerspiegeling van de recente sociaal-economische evolutie en de grenslijging.
— Spreiding en relatiepatroon van de Belgische nederzettingen in 1980 (met kaart buiten tekst).
- Nr 64 — De nationale rekeningen van België 1970-1980.
- Nr 65 — Het bodemgebruik in België en de evolutie ervan sinds 1934 volgens de kadastrale gegevens.
- Nr 66 — Bijkomende karakteristieken van de economische ontwikkeling op grond van de nationale rekeningen 1979-1980.
— Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1978. Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 67 — De nationale rekeningen van België 1970-1981.
- Nr 68 — Lokalisatie en structuur van de Belgische landbouwproductie.
- Nr 69 — Kankermortaliteit in België 1960-1979 — Eerste analyse.
— Verkoop van de industriële concentratie in België.
— Economische groei van de provincies en gewesten van 1975 tot 1979. Toegevoegde waarde en totaal produkt per bedrijfstak en geografisch gebied.
- Nr 70 — Input-outputtabel van België voor 1975.
- Nr 71 — De nationale rekeningen van België 1971-1982.
- Nr 72 — Exportgerichtheid van de verschillende provincies en gewesten in 1979.
Industriële leveringen aan het buitenland per bedrijfstak en geografisch gebied
— Indeling van de gemeenten in buurten voor de algemene volks- en woningtelling 1981
- Nr 73 — De nationale rekeningen van België 1970-1983
- Nr 74 — Regionale verdeling van de bedrijvigheid in de metaalverwerkende nijverheid in 1982 en 1983 volgens de maandstatistiek.
— Enige resultaten van de algemene woningtelling van 1 maart 1981.
— De buitenlandse handel van de B.L.E.U. in 1983.
- Nr 75 — Controleënquête over de vaststelling van fouten bij tellingen en de bepaling van de antwoordvariabiliteit. Landbouw- en tuinbouw-telling mei 1979 in België.
- Nr 76 — De nationale rekeningen van België 1975-1984.

